

HOW DO WE REALLY FEEL ABOUT
REPRESENTATION
IN THE MOVIE BLACK PANTHER?

A study about the ways in which Dutch Millennials
give meaning to race representation in the movie
Black Panther

Jaleesa Soares – 459361

Dr. Simone Driessen

Master Media & Creative Industries
Erasmus School of History, Culture and Communication
Erasmus University Rotterdam

HOW DO WE REALLY FEEL ABOUT *REPRESENTATION* IN THE MOVIE BLACK PANTHER?

ABSTRACT

De film Black Panther wordt geprezen om haar representatie van Afrika als een rijk werelddeel en de aanwezigheid van donkere acteurs en actrices in de film. Alhoewel er met veel lof over de film wordt gesproken is er ook sprake van controversie rondom de film omdat er in de film voornamelijk donkere acteurs en actrices spelen. Om te onderzoeken in hoeverre Nederlandse millennials waarde geven aan de representatie van ras in de film Black Panther is de volgende hoofdvraag opgesteld;

***Hoe geven Nederlandse millennials betekenis aan rassenrepresentatie
in de film Black Panther?***

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van literatuuronderzoek en door het verrichten van focusgroepen. Er zijn vijf focusgroepen uitgevoerd met vierentwintig Nederlandse millennials, die tussen de 16 jaar en 34 jaar oud zijn. De data uit deze focusgroepen zijn getranscribeerd en thematisch geanalyseerd. Uit deze analyse zijn er vier thema's gecreëerd: film/kijkgedrag van Nederlandse millennials, kijk op representatie in de media, beoordeling van de film Black Panther en kijk op representatie in de film Black Panther.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat Nederlandse millennials betekenis geven aan rassenrepresentatie door middel van de representaties van vrouwen en de representatie van Afrika als rijk werelddeel in de film Black Panther. Hierbij worden de donkere vrouwen in de film Black Panther bestempeld als slim en onafhankelijk door de respondenten. Afrika als rijk werelddeel in de film Black Panther wordt bestempeld als een vooruitstrevend beeld van Afrika wat strookt met stereotyperende beelden van Afrika als arm werelddeel wat niet voort kan bestaan zonder de hulp van de Westerse wereld.

KEYWORDS: *Black Panther, populaire cultuur, representatie, rassenrepresentatie*

VOORWOORD

Voor u ligt mijn thesis om de master Media en Creative Industries af te ronden. Ik ben de studie Media en Creative Industries begonnen omdat ik nieuwsgierig was naar 'de wereld' achter de media die ik te zien kreeg op mijn beeldscherm. In 2018 heb ik de premaster Media Studies afgerond, tijdens deze studie ontdekte in mijn liefde voor films en in het bijzonder Black movies.

In het jaar 2018 is de film Black Panther uitgebracht. Ik heb de film bezocht in een van de eerste weken na de release. In de eerste vijftien minuten van de film vond ik herkenning met mijn wereld met name door de Afrikaanse muziek die er werd afgespeeld. Daarnaast vond ik herkenning in de Afrikaanse taal, de Afrikaanse kledij en de vertolking van de Afrikaanse cultuur. Dit maakte een hele grote indruk op mij omdat ik zelf van Kaapverdiaanse afkomst ben. Ten tijde van de release van de film bespraken we de film in de klas waarop een van mijn klasgenoten opperde dat hij als man met een witte huidskleur zich niet uitgenodigd voelde om de film te bezoeken. Dit was voor mij een eyeopener omdat ik het nooit zo had bekeken. Ik hield me alleen bezig met mijn eigen visie op de film Black Panther als donkere vrouw. Deze eyeopener heeft mij getriggerd om onderzoek te doen naar de wijze waarop verschillende etniciteiten naar de representatie van ras in de film kijken. Daarnaast is de keuze voor de film Black Panther ook gebaseerd op het feit dat ik als donkere vrouw van de film Black Panther hou! Het was namelijk voor het eerst in mijn 24jarige leven dat ik een film zag waarin Afrika wordt weerspiegeld zoals mijn Afrika in werkelijkheid is. Ik heb deze scriptie dan ook met veel plezier geschreven.

Ik wil hier de ruimte nemen om mijn woordkeuze in het onderzoek toe te lichten. In mijn gehele onderzoek spreek ik over verschillende etniciteiten en huidskleuren. Bewust kies ik ervoor om negroïde mensen aan te duiden als donkere en niet als *zwarte* mensen. In mijn optiek heeft het woord zwart om mensen aan te duiden een negatieve lading vanwege de slavernijgeschiedenis. Daarnaast ben ik van mening dat men een donkere of bruine huidskleur heeft en geen *zwarte* huidskleur. Persoonlijk word ik in het dagelijks leven ook liever aangesproken als vrouw met een donkere of bruine huidskleur, dan een *zwarte*

huidskleur. Vandaar mijn keuze om in scriptie mensen met een Afrikaanse origine aan te duiden als donkere mensen.

Ik wil in het bijzonder mijn vrienden en familie bedanken, die ten tijde van het schrijven van mijn thesis veel geduld met mij hebben gehad. Daarnaast wil ik ook mijn collega's bedanken die mij de ruimte boden om mijn thesis af te ronden ten tijde van een drukste periodes in het jaar. Daarnaast wil ik mijn vriendinnen in het bijzonder bedanken voor de tijd die ze hebben genomen om mijn werk na te lezen. Dit heeft zeker bijgedragen aan de kwaliteit van mijn thesis.

Daarnaast wil ik ook mijn begeleider dr. Simone Driessen bedanken voor haar begeleiding en voor haar vertrouwen in mij vanaf het begin. Ook wil ik mijn respondenten bedanken voor hun tijd en inzet maar ook voor het feit dat ze mij nieuwe inzichten hebben geboden tijdens het onderzoek.

Met trots presenteer ik u dan ook mijn master thesis waarin ik onderzoek verricht naar de wijze waarop Nederlandse Millennials betekenis geven aan rassenrepresentatie in de film Black Panther. Na veel bloed, zweet en tranen is mijn thesis dan eindelijk af. Hiermee sluit ik mijn master Media & Creative Industries af. Ik kan terugblikken op een leerzaam jaar waarin ik veel heb geleerd over de rol van de media en de problematiek rondom rassenrepresentatie. Ook heb ik veel geleerd over mijn eigen positie binnen deze problematiek en op welke wijze ik mijn bijdrage wil leveren om de representatie van ras in de media te verbeteren. Deze scriptie schrijven en afronden is de eerste stap.

Ten slotte, wens ik u veel leesplezier.

Jaleesa Soares

Rotterdam

Juni 2019

INHOUDSOPGAVE

ABSTRACT	2
VOORWOORD	3
INHOUDSOPGAVE	5
1. INTRODUCTIE	7
1.1 HOOFDVRAAG	8
1.2 MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE	8
1.3 WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE	10
2. THEORETISCH KADER	11
2.1 CULTURELE STUDIES	11
2.1.1 HOOFDVRAAG	11
2.1.2 CULTURELE STUDIES - IDENTITEITSVORMING	13
2.1.3 CULTURELE STUDIES – ACTIEVE PUBLIEK	14
2.2 GESCHIEDENIS RASSENREPRESENTATIE IN DE MEDIA	15
2.2.1 GESCHIEDENIS BLACK CINEMA	15
2.2.2 GESCHIEDENIS NEDERLANDSE MEDIA	17
2.3 POPULAIRE CULTUUR	20
2.3.1 POPULAIRE CULTUURPRODUCT FILMS	21
2.3.2 POPULAIRE CULTUURPRODUCT MUZIEK	22
2.3.3 POPULAIRE CULTUURFANS	23
2.4 BLACK PANTHER	23
2.4.1 HET STRIPBOEK BLACK PANTHER	24
2.4.2 DE FILM BLACK PANTHER	25
3. METHODOLOGIE	29
3.1 VERANTWOORDING ONDERZOEKSMETHODE	29
3.2 VERANTWOORDING ONDERZOEKSSAMPLE	29
3.3 VERANTWOORDING ONDERZOEKSUITVOERING	31
3.4 VERANTWOORDING DATAVERZAMELING	34
4. RESULTATEN	36
4.1 FILM/KIJKGEDRAG	36
4.1.1 MOTIVATIE OM FILMS TE BEKIJKEN	36
4.1.2 MOTIVATIE OM BLACK PANTHER TE KIJKEN	38
4.1.3 VOORKEUR VOOR FILMS/TELEVISIE	40
4.2 KIJK OP REPRESENTATIE IN DE MEDIA	42
4.2.1 EIGEN ERVARINGEN	42
4.2.2 BETEKENIS DIVERSITEIT	43
4.2.3 BEOORDELING REPRESENTATIE IN DE MEDIA	44
4.2.4 TOEKOMSTPERSPECTIEF REPRESENTATIE	46
4.3 BESPREKING BLACK PANTHER	48
4.3.1 BEOORDELING BLACK PANTHER	49
4.3.2 VERGELIJKING MET MARVEL FILMS	50
4.3.3 VERGELIJKING MET ANDERE FILMS	<i>Error! Bookmark not defined.</i>
4.4 KIJK OP REPRESENTATIE IN BLACK PANTHER	51
4.4.1 IDENTIFICATIE	51
4.4.2 VERHAALLIJN BLACK PANTHER	52
4.4.3 REPRESENTATIE VAN AFRIKA	53
4.4.4 REPRESENTATIE VAN DONKERE MENSEN	54
4.4.5 IMPACT BLACK PANTHER	56
5. CONCLUSIE	58

5.1	DISCUSSIE	59
6.	BRONVERMELDING	61
7.	BIJLAGEN	72
	BIJLAGE A. VOORBEELD CONSENT FORM	72
	BIJLAGE B. GOEDKEURING MINDERJARIGE PARTICIPANT	73
	BIJLAGE C. OVERZICHT FOCUSGROEPEN	73
	BIJLAGE D. TOPIC LIST FOCUSGROEPEN 1 T/M 3	74
	BIJLAGE E. TOPIC LIST FOCUSGROEPEN 4 T/M 5	75
	BIJLAGE F. CODING FOCUSGROEPEN	76

1. INTRODUCTIE

De film *Black Panther* vertelt het verhaal van prins T'Challa, die zijn koninkrijk Wakanda wil beschermen. Wakanda is een fictief Afrikaans land dat rijk is in bronnen zoals vibranium en een kruid wat verantwoordelijk is voor superkrachten. De film *Black Panther* is uitgekomen in 2018 (IMDB, 2018). Filmcritici prezen de film voor het bespreken van verschillende onderwerpen zoals ras en culturele homogeniteit onder mensen met een Afrikaanse afkomst. Verscheidene filmcritici, zie bijvoorbeeld D'Agostino (2018) en White (2018), en het publiek prijzen de film voor de representatie van verschillende Afrikaanse culturen en de representatie van donkere mensen in de film. De film bereikt deze representatie door realistische beelden van traditionale Afrikaanse stammen, traditionele Afrikaanse kledij en Afrikaanse talen te tonen (Shohat & Stam, 2014; Johnson, 2018). Ook, bestaat de cast van de film voornamelijk uit donkere acteurs and actrices. Een verdeling die leidde tot controverse onder filmcritici en het publiek, zelfs voordat de film daadwerkelijk werd uitgebracht (Eckhardt, 2018). Zowel de publicatie van de film als het debat rondom de diversiteit van de cast van *Black Panther* kwamen op een moment dat de representatie van donkere mensen in Hollywood publiekelijk werd benadrukt door het publiek en de filmindustrie (Reign, 2018). De sociale media-beweging #Oscarsowhite was een belangrijk onderdeel van de kritiek die geuit werd richting de filmindustrie. De kritiek op de filmindustrie bestaat uit frustraties naar de onderrepresentatie van donkere mensen in de filmindustrie (Reign, 2018). In 2016 werd de beweging gestart door April Reign, die via Twitter haar ontevredenheid uitsprak over de lage diversiteit onder de Oscarnominaties van dat jaar. Na het delen van haar frustratie via Twitter kreeg de hashtag #OscarsoWhite een eigen leven en gebruikte men het wereldwijd om eerlijke representatie in films te claimen (Workneh, 2016; Reign, 2018).

De nadruk op rassenrepresentatie is ook zichtbaar in de types films die de afgelopen jaren zijn uitgekomen, zoals *Get Out* (2017), *Hidden Figures* (2017) en *Moonlight* (2016). Deze stroom aan films waar rassendiversiteit een belangrijke rol in speelt lijkt te impliceren dat er een vraag is naar eerlijke rassenrepresentatie in mainstreamfilms en in de Verenigde Staten, aangezien de films afkomstig zijn uit Verenigde Staten en omdat het debat zich voornamelijk daar afspeelt. Binnen dit onderzoek worden mainstreamfilms gezien als commerciële 'blockbusters' die volgens Kersten en Verboord (2014) grotendeels gekenmerkt worden door grote budgetten en het streven naar economische waarde. Deze commerciële blockbusters worden grotendeels geproduceerd in de Verenigde Staten, met name in

Hollywood (Kersten & Verboord, 2014). Dit leidt naar de vraag of de behoefte naar eerlijke diversiteit ook aanwezig is buiten de Verenigde Staten.

1.1 HOOFDVRAAG

Dit onderzoek tracht te onderzoeken hoe Nederlandse millennials betekenis geven aan representatie van ras in films zoals Black Panther. Om dit te onderzoeken is de volgende hoofdvraag opgesteld;

Hoe geven Nederlandse millennials betekenis aan rassenrepresentatie in de film Black Panther?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden worden er focusgroepen verricht. De respondenten zullen geselecteerd worden op basis van een "snowball" sampling waarbij het een vereiste is dat alle respondenten de film Black Panther gezien hebben. Daarnaast worden de respondenten geselecteerd op basis van leeftijd.

1.2 MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

De resultaten van dit onderzoek dragen bij aan de Nederlandse maatschappij door een overzicht te bieden in de manieren waarop de Nederlandse millennial-generatie betekenis geeft aan rassenrepresentatie in het dagelijkse leven door een medialens, met name door de lens van films. Binnen dit onderzoek wordt de millennial-generatie gezien als de generatie wat geboren is tussen 1980 en 2000 (Howe & Strauss, 1992; Ismail & Lu, 2014).

Als films onrealistische en stereotyperende representaties bevatten van verschillende rassen heeft dit implicaties voor de discourse van het publiek omdat er een kans bestaat dat zij deze stereotyperende ideeën zullen accepteren en reproduceren (Shohat & Stam, 2014). Dit is problematisch voor de dagelijkse behandeling voor verschillende etniciteiten in de Nederlandse bevolking omdat het kan leiden tot spanningen in de bevolking. Alhoewel films enkel beelden zijn van een bevolking, voorkomt dit niet dat er mogelijke schadelijke effecten zijn op het publiek (Shohat & Stam, 2014). Om dit punt te verduidelijken wordt er een voorbeeld aangedragen uit de Nederlandse maatschappij. Er is sprake van een problematische Zwarte Pieten discussie waarbij de huidige representatie van donkere mensen in Nederland in twijfel wordt getrokken. Dit is zichtbaar in het kinderprogramma

“Sinterklaasjournaal” (Chauvin, Coenders & Koren, 2018). De afgelopen jaren is er een controverse rondom Zwarte Piet, omdat het figuur racistisch zou zijn richting donkere mensen in Nederland. Het verhaal gaat dat Zwarte Piet bij de kinderen thuis langsgaat om cadeaus langs te brengen en de huizen binnentreedt via de schoorsteen. De route via de schoorstenen van de huizen zou de donkere huidskleur van de huid van de Zwarte Piet moeten verklaren. Om deze huidskleur te bereiken schminken mensen hun huid met donkere schmink. De stelling dat Zwarte Piet racistisch zou zijn is met de jaren luider geworden. Dit leidde tot voor kort tot een nieuw niveau van de discussie, waarin de discussie vijandiger werd en uiteindelijk tot geweld leidde. Vanwege de heftigheid van de discussie heeft het Sinterklaasjournaal merenmaals het uiterlijk van Zwarte Piet in het programma aangepast naar een meer acceptabel en minder offensief uiterlijk in 2018 (Chauvin, Coenders & Koren, 2018). Naast de spanningen die onrealistische of oneerlijke representaties kunnen veroorzaken in een samenleving, is een eerlijke representatie in de media ook van belang omdat individuen hun identiteit vormen aan de hand van media-uitingen. En daarnaast kunnen individuen betekenis geven aan andere culturen door middel van media, doordat media hun een bepaalde kijk biedt op hoe zij moeten zijn of moeten gedragen op het gebied van geslacht en ras. Ook kan media het publiek een kijk bieden op de wijze waarop zij kunnen reageren op personen uit andere sociale groeperingen (Brooks & Hébert, 2006; Kellner, 2011).

De film *Black Panther* wordt gezien als een mijlpaal in de filmindustrie omdat het een van de eerste ‘superhelden’ blockbusters is met een cast die voornamelijk bestaat uit donkere mensen. Hierbij is het van belang om te stellen dat dit onderzoek niet beweert dat de film *Black Panther* een eerlijkere representatie van ras bevat dan andere films. Om dit te kunnen beweren is er een ander type onderzoek nodig waarbij er onderzoek wordt gedaan naar de mate van aanwezigheid van diverse etniciteiten onder de medewerkers in de gehele entertainmentindustrie wat verantwoordelijk is voor het maken van de film *Black Panther* (Shohat & Stam, 2014). Dit onderzoek stelt echter wel dat de mate van rassenrepresentatie in de film *Black Panther* progressief is omdat het ten opzichte van andere films een andere verdeling toont van rassenrepresentatie in de geschiedenis van film. Vanwege het succes en de mate van progressiviteit in de film en vanwege de openheid van Nederlandse millennials naar sociale trends, zal dit onderzoek trachten te onderzoeken hoe deze generatie betekenis geeft aan rassenrepresentatie in films.

1.3 WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

Het onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat er een tekort bestaat aan onderzoek naar rassenrepresentatie dat zich expliciet richt op films. De resultaten van dit onderzoek zullen bijdragen aan de wetenschap door het bieden van inzicht in de manieren waarop Nederlandse millennials betekenis geven aan representatie door de lens van films. Daarnaast is er sprake van empirische onderzoek wat zich dusdanig onderscheidt van bestaand onderzoek.

Er is een overvloed aan onderzoek naar rassenrepresentatie. Studies naar rassenrepresentatie benadrukken de complexiteit van het onderwerp en de vorming van onrealistische representaties van ras in de media (Hodkinson, 2016; Shohat & Stam, 2014). Er bestaat ook een andere stroming aan onderzoek naar rassenrepresentatie wat zich richt op de wijze waarop verschillende minderheden worden gerepresenteerd in de media, zoals de representatie van donkere mensen, Zuid-Amerikaanse mensen of moslims in de media (Mastro & Behm-Morawitz, 2005; Saeed, 2007). Studies naar de millennial-generatie focussen zich voornamelijk op de karakteristieken van deze generatie en in hoeverre dit verschilt met oudere en/of jongere generaties (Howe & Strauss, 1992; Oblinger, 2003; Strauss, 2005; Ismail & Lu, 2014). Of, in hoeverre de millennial-generatie zich gedragen als consumenten en in hoeverre deze generatie omgaat met media of social media (Kilian, Hennings & Langner, 2012; Pate & Adams, 2013).

De film *Black Panther* ging in 2018 in première. Dit onderzoek werd verricht in 2019. Dit heeft als gevolg dat er relatief weinig academisch onderzoek beschikbaar is naar de film wat zich richt op de publiekrespons ten tijde van het onderzoek. Er is enkel onderzoek beschikbaar wat zich richt op de impact die de film *Black Panther* heeft gehad op het publiek door middel van onderzoek naar het internetgedrag van de bezoekers (Babcock, Beskow & Carley, 2018; Walker, 2019). Daarnaast bestaat het aanbod aan wetenschappelijke studies naar *Black Panther* uit onderzoek naar het verhaal dat de film *Black Panther* vertelt (Eckhardt, 2018; Dralega, 2019; Sanchez & Buhanan, 2018). Ook zijn er studies beschikbaar wat zich richten op het proces waarin de film gemaakt is, met aandacht voor de Afrikaanse kledingdracht (Ryzik, 2018; Sanders, 2018). Daarnaast zijn er studies verricht naar de film *Black Panther* waarin de boodschap van de film in twijfel wordt getrokken, hierbij wordt er onder andere gekeken naar de aanwezigheid van spiritualisme in de film (Morris, 2018; Williams, 2018).

2. THEORETISCH KADER

In het theoretisch kader van dit onderzoek worden er theorieën en concepten behandeld die van belang zijn voor het onderzoek. De uitkomsten van het theoretisch kader in combinatie met de resultaten van de focusgroepen zullen een antwoord bieden op de onderzoeksvraag.

2.1 CULTURAL STUDIES

Culturele studies is een onderzoeksveld wat afkomstig is uit verschillende onderzoeksvelden zoals sociologie en geschiedenis. Vanuit deze gebieden, richt culturele studies zich op de relaties tussen culturen in alle aspecten van het leven (Hall, 1980). Dus, culturele fenomenen die onderdelen zijn van een grotere kwestie zoals geslacht, ideologie of etniciteit worden bijvoorbeeld onderzocht. Culturele studies zien cultuur als een verwisselbare organisatie of object en niet als een duidelijk of vast object. Volgens Stuart Hall bevindt cultuur zich als verwisselbaar object binnen de complexiteit van relaties (Hall, 1980; Johnson, 1986). Ook Fiske sluit zich aan bij deze definiëring van cultuur, volgens Fiske (2011) wordt cultuur niet doorgegeven tussen generaties maar wordt cultuur gecreëerd door sociale transacties. De auteurs Morley en Ang (1989) stellen ook dat culturele studies niet gezien kan worden als een vaste belichaming van ideeën wat doorgegeven kan worden van een plek naar een andere plek. In de plaats daarvan verschillen de plaats en relevantie van culturele studies tussen contexten (Morley, 2003). Dus, culturele studies onderzoeken de manieren waarop cultuur is opgebouwd en in hoeverre cultuur zich ontwikkelt en verandert door de jaren heen. De culturele studies benadering wordt gevolgd in dit onderzoek omdat de culturele studies benadering stelt dat de mediacultuur individuen materialen biedt om vervolgens een kijk op de wereld, gedrag en identiteit te vormen (Kellner, 2011).

2.1.1 CULTURELE STUDIES – REPRESENTATIE THEORIE

Een bekende theorie binnen culturele studies is de representatie theorie. Volgens Stuart Hall (1997) is representatie de productie van betekenis door taal. Taal wordt door individuen gebruikt om beelden en symbolen te vinden om zo hun gedachten en gevoelens uit te drukken. Het is het verband tussen concepten en taal wat ons in staat stelt om referenties te maken met de realistische wereld van objecten en personen of met de denkbeeldige wereld van fictieve objecten of personen. Door dit proces wordt betekenis gecreëerd. Door middel

van representaties is het voor individuen vervolgens mogelijk om concepten aan taal te verbinden waardoor het mogelijk wordt om te refereren naar dingen uit de werkelijke of denkbeeldige wereld (Hall, 1997). Wanneer dit toegepast wordt op mediastudies, in het bijzonder films in dit onderzoek, zijn de beelden uit films een weerspiegeling van de werkelijkheid. Bij het accepteren van deze denkwijze zijn er implicaties voor de wijze waarop er wordt gekeken naar de wereld. Deze gevaren worden omvat in de drie benaderingen die Hall beschrijft (Hall, 1997). Volgens Hall (1997) zijn er drie visies op representatie: de reflectieve benadering, de intentionele benadering en de constructionistische benadering. Volgens de reflectieve benadering ligt betekenis in het object of persoon zelf (Hall, 1997). Taal functioneert simpelweg als een spiegel om zo de echte betekenis te weerspiegelen die bestaat in de wereld. Of wel, deze benadering gaat er van uit dat media een weerspiegeling van de werkelijkheid zou moeten zijn, waarin alle sociale groepen uit de maatschappij zijn ingesloten (Hall, 1997). De intentionele benadering gaat ervan dat de spreker, auteur of producer van mediauitingen zijn unieke betekenis van de wereld oplegt aan de boodschap zelf. Deze benadering gaat er van uit dat het publiek deze boodschap klakkeloos over zal nemen zonder te twijfelen of te onderhandelen over de boodschap. Alhoewel deze benadering waarheid bevat omdat alle individuen taal gebruiken om over te brengen wat belangrijk of specifiek is in de wijze waarop zij naar de wereld kijken (Hall, 1997). Deze benadering heeft echter gebreken omdat individuen niet de bron kunnen zijn van betekenissen omdat dit zou betekenen dat men zich dan zou kunnen uitdrukken in privé talen (Hall, 1997). Taal kan niet privé zijn omdat de essentie van taal wordt gecreerd door de regels, codes en conventies die onderling tussen individuen worden afgesproken en gedeeld. De derde benadering, constructionistische benadering, stelt dat de objectieve werkelijkheid niet bestaat. Deze benadering gaat er van uit dat media slechts een constructie is van de werkelijkheid. Volgens deze benadering wordt betekenis gecreerd door het gebruik van representatieve systemen zoals concepten en tekens (Hall, 1997). Deze benadering bouwt niet op de vaste betekenissen van concepten of tekens maar op de relationele betekenis van een concept of teken. Deze relationele betekenis van een concept of teken bouwt op de relatie tussen een concept of teken wat bepaalt is door een code wat sociaal geaccepteerd is (Hall, 1997). Dit onderzoek sluit zich aan bij de reflectieve benadering, vanuit de overtuiging dat media een weerspiegeling zou moeten zijn van de werkelijkheid.

Volgens Hall (1997) is representatie is een manier om betekenis te geven aan beelden, woorden of groepen mensen. Binnen dit onderzoek, is er een focus op rassenrepresentatie. Met rassenrepresentatie wordt de wijze waarop individuen betekenis geven aan diverse rassen bedoeld. Volgens Brooks en Hébert (2006) is ras een sociale constructie net zoals geslacht. De representatie van ras in de media van belang omdat het publiek binnen een cultuur op deze wijze kan leren over sociale relaties en sociale ervaringen en dus ook over zichzelf (Brooks & Hébert, 2006). Daarnaast leert literatuur ons dat onderdrukte groepen in de geschiedenis onderworpen zijn aan onrealistische representaties van zichzelf in de media (Shohat & Stam, 2014; Hodkinson, 2016). Deze onderdrukte groepen zijn niet in staat om deze onrealistische representaties van zichzelf te veranderen, vanwege machtsrelaties waarin de onderdrukte groepen te weinig macht hebben om iets te veranderen (Shohat & Stam, 2014).

Omdat Cultural studies zich focust op representaties van ras, gender, seksualiteit en klasse is het een onderzoeksveld dat demonstreert hoe cultuur een rol speelt in het reproduceren van verschillende vormen van racisme, seksisme en vooroordelen richting ondergeschikte sociale groeperingen. Een kritische culturele studies analyse is in staat om aan te tonen hoe machtsrelaties verborgen zijn in culturele teksten in de media (Kellner, 2011). Deze machts- en dominatierelaties worden verder toegelicht in subhoofdstuk 2.1.3.

2.1.2 CULTURELE STUDIES - IDENTITEITSVORMING

Binnen het culturele studies onderzoeksveld wordt er ook aandacht besteed aan de vorming van identiteit. Volgens Stuart Hall (1996) komt de constructie van identiteit voort tijdens de herkenning van een gedeelde afkomst of gedeelde karakteristieken met andere mensen of groeperingen (Hall & Du Gay, 1996). Stuart Hall verkiest het woord identificatie boven het woord identiteit omdat hij van mening is dat men nooit klaar is met veranderen. Het vormen van een identiteit is een proces en is dus nooit voltooid (Hall & Du Gay, 1996). De constructie van identiteit ontwikkelt zich door meerdere producten en diensten van de mediacultuur, omdat media het publiek materiaal en beelden biedt die zij op hun beurt gebruiken om betekenis te geven aan hun eigen identiteit met betrekking tot geslacht, klasse, etniciteit, ras en seksualiteit. Ook geeft het publiek aan de hand van dit materiaal en beelden mening aan de wereld en de verdeling van 'ons' en 'zij' (Hall & Du Gay, 1996; Kellner, 2011). Volgens Fiske (2011) creëert het publiek in een massamedia gemeenschap zijn of haar culturele

identiteiten in termijnen en niet vanwege de ruimte om te kunnen kiezen in mediaproducten. Fiske stelt dat het publiek rauwe materialen uit de populaire cultuur vormt naar zijn of haar eigen ervaringen (Fiske, 2011).

2.1.3 CULTURELE STUDIES – ACTIEVE PUBLIEK

De culturele studies benadering stelt dat het publiek actief is in het ontvangen is van mediaproducten. Stuart Hall heeft het encoding/decoding model gecreëerd, hiermee erkent hij de invloed van deze factoren in het proces van betekenis produceren wanneer het publiek media-uitingen ontvangt. Stuart Hall stelt dat het publiek actief is en dat zij de keuze kunnen maken om dominante boodschappen in media-uitingen te accepteren, te onderhandelen of te verwerpen (Hall, 1973; Hall, 1986). Dominante boodschappen zijn verstoep in media-uitingen en worden gecreëerd door het onderbewustzijn van mensen waarbij zij dagelijkse routines voor lief nemen (Altheide, 1984; Hall, 1986). Deze dominante boodschappen in de media zijn afkomstig uit het onderbewustzijn van media producers, deze hebben vaak de macht in de media-industrie. Deze dominante boodschappen bestaan uit een combinatie van ideeën en meningen van deze media producers (Hall, 1973; Gamson, Croteau, Hoynes, & Sasson, 1992). Maar het is ook aan het publiek om te kiezen hoe zij deze media boodschappen ontvangen. Culturele studies erkennen de actieve rol van het publiek binnen culturen die zich ontwikkelen en veranderen na verloop van tijd, vanuit deze positie is het perspectief van culturele studies aangenomen voor dit onderzoek.

Het publiek heeft de keuze om dominante boodschappen in media-uitingen te accepteren, te onderhandelen of te verwerpen (Hall, 1973; Hall, 1986). Echter, door het onderbewustzijn van het publiek en door andere factoren zoals opvoeding en sociale achtergrond die meespelen is het publiek niet altijd bewust van de aanwezigheid van dominante boodschappen in media-uitingen. Door dit onderbewustzijn is het mogelijk dat het publiek dominante boodschappen in de media accepteren zonder te onderhandelen over de boodschap (Hall, 1973; Altheide, 1984). Daarom is eerlijke representatie van etniciteiten in de media van groot belang omdat individuen identiteit creëren en vormen aan de hand van media-uitingen (Brooks & Hébert, 2006; Lawson, 2018). Ook stelt Hall (1997) dat media een machtige bron is van dominante ideeën over ras en etniciteit. Media leert het publiek over hoe een ieder moet zijn of moet gedragen op het gebied van geslacht en ras. Daarnaast leert media het publiek ook hoe zij moeten reageren op personen vanuit

verschillende sociale groepen (Kellner, 2011), omdat het publiek door media wordt blootgesteld aan andere culturen. Dus, media is in staat om culturen te normaliseren en te vervreemden (Shohat & Stam, 2014). De invloed van media kan serieuze gevolgen hebben omdat onrealistische representaties in de media gevolgen kan hebben in het dagelijks leven. Wanneer er in de media onrealistische representaties gepresenteerd worden van mensen zal dit gevolgen kunnen hebben in het dagelijks leven omdat het publiek deze ideeën kan reproduceren wat de bewering van Hall bevestigt dat het publiek actief is in het decoderen van media-uitingen (Shohat & Stam, 2014). Uit onderzoek blijkt dat mainstream media invloed heeft op de bevestiging of creëren van stereotypes onder blanke mensen. Alhoewel media dus negatieve gevolgen kan hebben op stereotypes heeft de media ook positieve gevolgen door stereotypes te ontcrachten mits de representatie van etniciteiten realistisch is (Tukachinsky, 2015).

2.2 GESCHIEDENIS RASSENREPRESENTATIE IN DE MEDIA

Dit onderzoek focust zich op de film Black Panther. In de film Black Panther zijn er voornamelijk donkere acteurs en actrices te zien. Om kritisch te kijken naar hun positie en representatie in de film is het van belang om aandacht te besteden aan de moeilijke geschiedenis van de representatie van donkere mensen in films en in de media. Daarnaast is het bij het bespreken van rassenrepresentatie is het ook van belang om aandacht te besteden aan de moeilijke geschiedenis van rassenrepresentatie in de media.

2.2.1 GESCHIEDENIS BLACK CINEMA

De socioloog Paul Hodkinson gebruikt de term 'underrepresentation' om de moeilijke geschiedenis aan te duiden waarin verschillende etniciteiten in de media ondergerepresenteerd en misgerepresenteerd worden (Hodkinson, 2016). Met de term underrepresentation doelt Hodkinson op de slechte behandeling en onderdrukking van donkere mensen in media. Deze slechte behandeling en onderdrukking in media lijken de sporen te zijn van de slavernijverleden (Lyman, 1990; Sung, 2008). Deze sporen zijn niet alleen van toepassing op de rollen op het scherm maar het is van ook toepassing op de gehele media-industrie, donkere mensen zijn kwantitatief ondergerepresenteerd in elke aspect van de media-industrie (Shohat & Stam, 2014). De moeilijke geschiedenis van onderrepresentatie van donkere mensen in media wordt zichtbaar bij de bespreking van de

ontwikkeling van 'Black Cinema'. De geschiedenis van Black Cinema kan onderverdeeld worden in vier periodes, namelijk de 'Early Silent Films' (1890-1920), de 'Early Soundies', de 'Race Film' (1920-1945), de 'Post-War Problem Films' (1945-1960) en de 'Contemporary Films' (Lott, 1991). Tijdens deze periodes van Black Cinema, is de ook representatie van donkere mensen in media geëvolueerd. Binnen de eerste periode van Black Cinema, de Early Silent Films, werden donkere mensen geportretteerd in onderdrukte rollen zoals bedienden of slaven (Lyman, 1990; Stam & Spence, 1983). De film *Birth of A Nation* is gepubliceerd in 1915. De film is vandaag nog steeds relevant omdat het wordt gezien als een voorbeeld van een racistische film met racistische ideologieën. De film vertelt het verhaal van de afschaffing van de slavernij en de opkomst van de KuKluxKan om donkere mensen te straffen (IMDB, 1915). Daarnaast is er in de film *Birth of A Nation* sprake van 'blackface'. Met het concept blackface wordt het fenomeen bedoeld waarbij blanke acteurs hun huid met donker schminken om de huidskleur van donkere mensen na te bootsen (Rogin, 1985). In de Contemporary Film-periode ondergaat de Black Cinema een grote verandering. Tijdens deze periode, in de jaren '70 rijst de 'Blaxploitation' periode op. De Blaxploitation periode wordt gekarakteriseerd als een periode waarin films werden geproduceerd voor het donkere publiek. De brede scala aan films bestaan voornamelijk uit actiefilms zoals *Sweetback* (1971), *Cleopatra Jones* (1973) en *Shaft* (1971). Deze films waren een groot succes onder het donkere publiek omdat de films een beeld tonen van zelfverdediging dat het donkere publiek zag als legitimatie voor gewelddadige wraak tegen de politie als antwoord op politiegeweld (Lott, 1991; James, 1995). Critici stellen dat de films uit de Blaxploitation tijdsperk hun doel misten omdat deze films alsnog racistische en stereotyperende beelden van donkere mensen bevatten wat volgens critici wordt veroorzaakt door het feit dat deze films geproduceerd zijn door producers met een witte huidskleur (Lott, 1991). Ed Guerrero (1995) stelt dat de representatie van de donkere man tot dit punt in de geschiedenis tweezijdig is. Het eerste beeld van de donkere man was dat van glamour en sport, ook wel de werelden van Michael Jackson en Michael Jordan. Het tweede beeld van de donkere man was dat van het dagelijkse nieuws, waar naamloze en gezichtloze donkere mannen werden getoond in de wereld van geweld (Guerrero, 1995). Tijdens de jaren '80, brengt de producer Spike Lee vier lowbudgetfilms uit die de onderwerpen ras, geslacht en klasse behandelen vanuit een perspectief als die van een donkere man. Het succes van deze films impliceert dat deze films ontbraken tussen de mainstreamfilms die vertoond werden in de bioscoop

(Kellner, 2003). De bijdrage van Spike Lee aan de Black Cinema baande een weg vrij voor andere producers. Hierdoor wordt deze periode van Black Cinema gezien als een periode waarin een nieuwe stroom aan donkere producers opdoken die films produceerden voor het donkere publiek waardoor ook de representaties van donkere mensen in films veranderden (Sung, 2008). De vierde periode van Black Cinema is ontstaan in 1990 en heeft verschillende labels zoals de 'New Jack Cinema', de 'Black New Wave' of de 'New Black Movie Boom' (Lott, 1991).

Volgens critici worden de grenzen van de Black Cinema vandaag de dag nog steeds verlegd door de aanwezigheid van donkere producenten die films produceren waarin donkere acteurs vooruitstrevende rollen vervullen zoals de rol van superheld (Johnson, 2019). De uitbreiding van de grenzen van Black Cinema lijkt te komen als reactie op de behoefte aan eerlijke representatie van minderheden in films. Zoals eerder aangegeven, is in 2016 de social-mediabeweging #Oscarsowhite gestart door April Reign, een schrijfster/editor die zich uitsprak over haar ontevredenheid over het ontbreken van diversiteit bij de Oscarnominaties door er over te tweeten. Kort hierna, begon de hashtag een eigen leven te leiden. Niet alleen werd de movement gesteund door vele acteurs, actrices en producers wereldwijd. Maar de hashtag werd ook wereldwijd gebruikt om een eerlijkere representatie en erkenning van mensen met een kleur in films te claimen (Workneh, 2016; Reign, 2018). De grootte van de beweging heeft er uiteindelijk toe geleid dat de Oscar Academy veranderingen heeft gemaakt in haar stelsysteem waardoor meerdere mensen met verschillende etniciteiten een bijdrage hebben in het stemproces (Reign, 2018). Naast het feit dat het publiek openlijk haar ontevredenheid uit over de representaties van donkere mensen in Hollywood is er ook een nieuwe toestroom van films. Deze nieuwe toestroom van films zijn voornamelijk geproduceerd door donkere producers en bevatten verhaallijnen die van oudsher stereotyperende beelden van donkere mensen in films uitdagen, bijvoorbeeld beelden waarin een realistisch beeld wordt geschetst van de onderdrukking van donkere mensen of politiegeweld richting donkere mensen in de hedendaagse wereld (Harris, 2016; Eckhardt, 2018; Williams, 2018; Johnson, 2019).

2.1.2 GESCHIEDENIS NEDERLANDSE MEDIA

Volgens d'Haenens, El Sghiar en Golaszweski (2010) is de culturele diversiteit in het Nederlandse omroeplandschap de afgelopen jaren toegenomen. Volgens de auteurs meten

publieke omroepen zichzelf de rol aan om de inburgering van allochtonen te bevorderen in de Nederlandse samenleving. De verbetering in culturele diversiteit uit zich door de aanwezigheid van meerdere allochtone acteurs in meer gevarieerde rollen. Televisieomroepen worden gestimuleerd door wetten en regels om meer allochtone medewerkers in dienst te nemen en om zo bij te dragen aan een evenwichtige beeldvorming (d'Haenens, et al., 2010). Alhoewel de culturele diversiteit de afgelopen jaren is toegenomen, zijn Bink en Massaro (N.D.) van mening dat deze groei niet evenredig gebeurt. Zo stellen de auteurs dat er geen sprake is van een evenredige afspiegeling van de samenleving op radio en televisie (Bink & Massaro, N.D.). Uit onderzoek blijkt dat de weerspiegeling van etniciteit op Nederlandse televisieomroepen niet overeenkomt met de huidige samenstelling van de samenleving (Koeman, Peeters & d'Haenens, 2007). Ook blijkt uit een recentere inhoudsanalyse van Nederlandse non-fictieprogramma's uit 2013 dat etnische minderheden en vrouwen ondanks een groei nog steeds ondergerepresenteerd zijn in de Nederlandse media (Segijn, Bartholomé, Pennekamp & Timmers, 2014). Ed Guerrero (1995) stelt dat de representatie van donkere mannen in het verleden tweezijdig was. Het ene beeld toonde de wereld van een donkere man in de wereld van glamour en sport met als voorbeelden Michael Jackson en Michael Jordan. Het tweede beeld toonde de donkere man in de wereld van geweld (Guerrero, 1995). Deze tweezijdige representatie van donkere mannen of mensen in de media is ook aantoonbaar in de Nederlandse media. Van Sterkenburg en Spaaij (2015) stellen dat de successen van donkere sporters of entertainers als normaal worden gerepresenteerd binnen de media in tegenstelling tot de representaties van succesvol donkere mensen in andere sectoren zoals business, academia of politiek niet vanzelfsprekend is. Deze representaties zijn niet zo vanzelfsprekend (van Sterkenburg & Spaaij, 2015).

Zoals eerder besproken in het onderzoek is er sprake van een problematische discussie in Nederland over de representatie van donkere mensen met betrekking tot het figuur Zwarte Piet. Binnen dit onderzoek wordt er aandacht besteed aan de discussie omdat de discussie de verdeling en spanningen aantoont binnen de Nederlandse samenleving met betrekking tot de representatie van ras. Het kinderprogramma "Sinterklaasjournaal" levert een belangrijke bijdrage in de discussie omdat het programma wordt gezien als een soort leidraad in de vertoning van het figuur Zwarte Piet die andere instanties dan op hun beurt zullen volgen. Het "Sinterklaasjournaal" neemt dus als het ware een voorbeeldfunctie aan

binnen de Nederlandse media (Cachet & van Duin, 2015). Deze voorbeeldfunctie is deels te herleiden naar de populariteit van de show en deels naar de zender waarop het Sinterklaasjournaal wordt uitgezonden, namelijk door de publieke omroep NPO Zapp (Cachet & van Duin, 2015; Chauvin, Coenders & Koren, 2018). NPO Zapp is het kindersegment van NPO3 wat dagelijks kinderprogramma's uitzendt (Sinterklaasjournaal, N.D; Omroepen, netten en zenders, N.D). De publieke omroep NPO draagt een verantwoordelijkheid om een weerspiegeling te zijn van de Nederlandse omleving (Leurdijk, Bodea, Dries & Ponsioen, 2004). Het streven van de Nederlandse publieke omroep is dan ook om open te zijn voor alle Nederlanders en om begrip voor elkaar te creëren in Nederland om zo als land verder te komen (Begrip, N.D; Open voor iedereen, N.D). Tijdens de ontwikkeling van de Zwarte Pietendiscussie de afgelopen jaren werd er opletend naar het "Sinterklaasjournaal" gekeken en werd er veel media-aandacht besteed aan de stappen van het Sinterklaasjournaal of zij wel of niet het uiterlijk van de Zwarte Piet zouden veranderen in de show (Cachet & van Duin, 2015). Door de jaren heen heeft het kinderjournaal meerdere keren het uiterlijk van Zwarte Piet aangepast naar bijvoorbeeld regenboog Pieten, roetveeg- of witte Pieten. Deze veranderingen in uiterlijk werden grotendeels verricht om zowel de tegenstanders als de voorstanders van Zwarte Piet tegemoet te komen (Cachet & van Duin, 2015).

Internationaal werd er ook kritiek geuit op Nederland om het figuur Zwarte Piet (Chauvin, Coenders & Koren, 2018; Jouwe, 2015). In 2015 werd Nederland door de Verenigde Naties op haar vingers getikt. De Verenigde Naties stelden dat het figuur Zwarte Piet een racistische uiting is die bestreden moet worden. Ook stelden de Verenigde Naties dat zij mening waren dat Nederland te weinig doet om racisme te bestrijden (Jouwe, 2015). Volgens critici is de verhouding tussen de witte goedheiligman en klungelige Zwarte Piet als zijn knecht een voortzetting van de raciale verhoudingen tijdens de slavernij (Bijnaar & Maris, 2014). Het verhaal gaat als volgt de witte Sinterklaas woont het gehele jaar in Spanje maar de goedheiligman keert elke jaar in november terug naar Nederland om zijn verjaardag met de kinderen te vieren. De kinderen die het afgelopen jaar goed hebben geluisterd naar hun ouders ontvangen cadeaus van de Sint en de kinderen die niet goed hebben geluisterd neemt Sinterklaas weer mee naar Spanje. De rol van Zwarte Piet hierbij is het uitdelen van de cadeaus waarbij hij door de schoorstenen de huizen van de kinderen binnentreedt om zo de cadeaus achterlaten. De reis door de schoorstenen zou de donkere huidskleur van de

Zwarte Piet moeten verklaren. Zijn zwart geschminkte huid met dikke rode lippen zou moeten lijken op het uiterlijk van een persoon met een Afrikaans uiterlijk. Het donker schminken van de huid om het uiterlijk van een persoon met een Afrikaans na te bootsen wordt 'blackface' genoemd (Koning, 2018). Volgens critici en het publiek is deze verschijning van de Zwarte Piet kwetsend en beledigd naar mensen met een Afrikaans afkomst en uiterlijk (Bijnaar & Maris, 2014). Het beeld van de onnozele en klungelige Zwarte Piet als de knecht van de witte goedheiligman Sinterklaas is aanwezig in de Nederlandse media sinds 1850 toen de auteur Jan Schenkman het boek prentenboek St. Nikolaas en zijn knecht publiceerde (Koning, 2018). Alhoewel er nu sprake is van een heftige Zwarte Pietendiscussie anno 2018/2019 is het figuur Zwarte Piet dus van oudsher aanwezig in de Nederlandse media. De Zwarte Pietendiscussie is de laatste jaren verergerd, een duidelijke reden voor deze ontwikkeling is er eigenlijk niet. De tegenstanders van Zwarte Piet zijn van mening dat het figuur racistisch en kwetsend is richting mensen van kleur en dat het figuur racisme in stand houdt. De voorstanders van Zwarte Piet zijn echter van mening dat het figuur onderdeel is van een eeuwenoude traditie wat niks te maken heeft met racisme (Zwarte Piet, 2016). De felheid van de discussie heeft uiteindelijk geleid tot veranderingen in 2018 aan het uiterlijk van Zwarte Piet waarbij er voortaan roetveeg Pieten aanwezig zullen zijn bij officiële intochten (Pietendiscussie losgebarsten, 2018). In 2018 maakte het Sinterklaasjournaal bekend dat er voortaan roetveeg Pieten te zien zouden in het kinderjournaal wat elke avond te zien is in de maanden rondom het Sinterklaasfeest. De beslissing om echter alle Zwarte Pieten te verwijderen binnen het Sinterklaasjournaal of officiële intochten blijft echter uit (Chauvin, Coenders & Koren, 2018; Takken, 2018).

2.3 POPULAIRE CULTUUR

Dit onderzoek tracht het proces te onderzoeken waarin het publiek betekenis geeft aan representatie in populaire cultuurproducten zoals films. Populaire cultuur bestaat uit de alledaagse cultuur dat bijna elke aspect van ons leven bevat. Volgens de auteur Lemons (1977) treedt populaire cultuur als het ware op als een spiegel, omdat populaire cultuurproducten gebaseerd zijn op de behoeften en wensen van het publiek en niet dat van de artiest, maker of criticus. De entertainmentindustrie produceert populaire cultuurproducten voor massaproductie om zo de behoeften en wensen van het publiek te vervullen. Dus, populaire cultuur wordt gecreëerd door het publiek in de plaats van de

producers (Fiske, 2010; Fiske, 2011). Met de prominente rol die populaire cultuur speelt in het dagelijks leven van het publiek en de manieren waarop het publiek gebruikmaakt van populaire cultuurproducten om waarde te geven aan hun rol in de maatschappij maakt dit een belangrijk onderzoeksveld om een samenleving en de ontwikkelingen daarbinnen te begrijpen.

2.3.1 POPULAIRE CULTUURPRODUCT FILMS

Black culture is van oudsher een onderdeel van populaire cultuur (Clarke, 1993). Door het gebruik van mediaproducten vonden donkere mensen in het verleden een manier om hun ontevredenheid over de representaties van hun kleur of cultuur in de media uit te drukken (Kellner, 2003). Alhoewel Black cultuur van oudsher een onderdeel is van de populaire cultuur wordt er binnen de populaire cultuur weinig aandacht besteed aan Black films (Lemons, 1977; Kellner, 2003). Volgens Shohat en Stam (2014) weerspiegelt een film tot een bepaalde hoogte het proces waarin de film gemaakt is. Hiermee doelen de auteurs op de diversiteit achter de schermen tijdens de productie van een films. De auteurs stellen dat het van groot belang is om verschillende etniciteiten te betrekken in het productieproces van films omdat een gebrek aan etniciteit kan leiden tot een eenzijdige en simplistische kijk op een thema (Erigha, 2018). Uit onderzoek blijkt dat de media een belangrijke bron is van informatie tijdens de puberteit voor de jeugd om te leren over geslachtsrollen (Steinke, 2005). Door onderzoek naar populaire cultuurproducten zoals films is het mogelijk om inzichten te verkrijgen in de gedachten van de massa omdat het een product is van de massa zoals Lemons (1977) stelt.

Populaire films houden onze aandacht vast vanwege een verhaallijn dat een film bevat. Een verhaallijn is cultureel van belang voor een kijker (Cutting, 2016). Er zijn vervolgens verschillende motieven onder het publiek om een publiek te bekijken. Voor dit onderzoek wordt er onderscheid gemaakt tussen intrinsieke en extrinsieke factoren. In dit onderzoek worden intrinsieke motieven gezien als motivaties die vanuit de individuen zelf komt om actie te ondernemen. Extrinsieke motivatie wordt in dit onderzoek gezien als motieven waarbij individuen van buitenaf worden gemotiveerd om actie te ondernemen (Ryan & Deci, 2000).

2.3.2 POPULAIRE CULTUURPRODUCT MUZIEK

Van oudsher hebben donkere mensen verschillende mediavormen gebruikt als middel om weerstand te bieden tegen onderdrukking zoals muziek. Dit gebeurde voor het eerst tijdens de slavernij periode waar donkere mensen gebruik maakten van Gospelmuziek om hun weerstand uit te drukken (Hamlet, 2011). Alhoewel Black cultuur van oudsher een onderdeel is van de populaire cultuur is de representatie van donkere mensen binnen de populaire cultuur altijd stereotyperend en problematisch geweest (Lemons, 1977; Gaston, 1986; Hamlet, 2011). Maar met name Afrikaanse-Amerikanen namen hier geen genoegen mee en namen het heft in eigen handen om de stereotyperende representaties te veranderen door eigen representaties te creëren (Hamlet, 2011). Een van de manieren waarop dit werd gedaan was door het maken van muziek.

Vandaag de dag lijkt het dat Black populaire cultuur samengaat met de populaire cultuur in de Verenigde Staten vanwege het grote succes van hiphop, R&B en jazzmuziek (Gladney, 1995; Kellner, 2003; Cartier, 2014; Richardson & Pough, 2016). Hip-hopmuziek is ontstaan als protest op de geweld en slechte behandeling die Afrikaanse-Amerikanen ontvingen in Amerika en als een wijze om te ontsnappen aan deze harde omstandigheden. De populariteit van hip-hop muziek reikte al snel verder dan de grenzen van de Afrikaanse-Amerikaanse gemeenschappen in Amerika (Stapleton, 1998). Volgens Stapleton (1998) is het succes van hip-hop muziek te wijten aan het vermogen van de artiesten om culturele en politieke informatie te verpakken in boodschappen waarvan de luisteraar kan genieten. Alhoewel hiphopmuziek oorspronkelijk is ontstaan als een vorm van opstand tegen onderdrukking is het uitgegroeid tot een populair cultuurproduct wat onderdeel is van de mainstreamcultuur in de Verenigde Staten. Dit heeft ertoe geleid dat hiphopmuziek is uitgegroeid tot een product wat wereld aanwezig. Volgens Motley en Henderson (2008) is hiphop een populair cultuurproduct wat zich onderscheidt van andere muziekstijlen omdat het men een stem biedt die gewoonlijk onderdeel uitmaken van onderdrukte groeperingen wereldwijd (Motley & Henderson, 2008).

De aanwezigheid van hiphopmuziek in de populaire cultuur is veel groter dan de aanwezigheid van Black films. Dit maakt de rol van Black films binnen de populaire cultuur een belangrijk onderzoeksveld.

2.3.3 POPULAIRE CULTUURFANS

Volgens Fiske (1992) is 'fandom' een vanzelfsprekend onderdeel van populaire cultuur omdat populaire cultuur het publiek de keuze biedt om te kiezen tussen verschillende entertainers, verhalen of genres. Dit biedt het publiek de kans om zichzelf te ontvluchten naar een cultuur wat bestaat uit een fractie van personen die zij zelf hebben uitgekozen (Fiske, 1992). Fiske stelt dat populair cultuur wordt gevormd door het publiek en niet door mediaproducers (Fiske, 2010; Fiske, 2011). Dit omschrijft ook de rol van fans binnen de populaire cultuur omdat fans op verschillende manieren invloed uitoefenen op populair cultuurproduct. Het concept fandom is van belang voor het onderzoek omdat critici van mening zijn dat de film Black Panther de grenzen van fandom onder donkere mensen kan verleggen binnen de populaire cultuur (Thomas & Stornaiuolo, 2018; Walker, 2019).

Volgens Fiske (1992) zijn er drie verschillende gebieden binnen fandom waarin fans betrokken zijn bij populair cultuurproducten. De eerste vorm van fandom is 'semiotic productivity' waarbij fans een eigen betekenis geven aan een populair cultuurproduct. Deze vorm van fandom bestaat uit het creëren van betekenis van sociale identiteit en/of sociale ervaringen. De tweede vorm van fandom is 'enunciative productivity' waarbij fans de liefde voor een bepaald populair cultuurproduct uitdrukken of uitspreken bijvoorbeeld in de vorm van talkrooms. In deze fase van fandom uiten fans zich door te praten over het favoriete populair cultuurproduct maar ook door zich te kleden of zich te gedragen naar het favoriete product. De derde vorm van fandom is 'textual productivity' of wel tekstuele fandom waarbij fans teksten produceren en verspreiden onder elkaar. Deze producties bevatten een soortgelijke kwaliteit als de producten in de officiële cultuur (Fiske, 1992; Kellner, 2011).

2.4 BLACK PANTHER

De film Black Panther is een verfilming: het verhaal is gebaseerd op dat van het stripboek Black Panther. Zowel de film als het stripboek Black Panther zijn een onderdeel van het Marvel Cinematic Universe mediafranchise, dat gecentreerd is rondom een serie van superheldenfilms die geproduceerd worden door Marvel Studios en die ook gebaseerd zijn op stripboeken die uitgebracht worden door Marvel Comics (Marvel, N.D.a). De nadere bespreking van Black Panther is van belang om de impact van de film te kunnen onderzoeken aan de hand van de verhaallijn in de film, de rollen in de film en de positie van de film en stripboek binnen de Marvel Universe.

2.4.1 HET STRIPBOEK BLACK PANTHER

De film Black Panther is een verfilming, het verhaal is gebaseerd op dat van het stripboek Black Panther. Het stripfiguur Black Panther verscheen voor het eerst in 1966, als een van de superhelden in het stripboek Fantastic Four, 52-53 series (Nama, 2009; Marvel, N.D.b). Hierna komt T'Challa in 1973 terug als hoofdrolspeler in zijn eigen stripboekseries Black Panther (Faithful, 2018; Marvel, N.D.b; Schulte & Frederick, 2019). In het eerste stripboek in 1966 wordt T'Challa geïntroduceerd als kroonprins van het fictieve Afrikaanse land Wakanda. T'Challa is een nakomeling van een oudsher Afrikaanse vechtstam. In het stripboek wordt Wakanda geïntroduceerd als een wetenschappelijk wonderland waar Afrikaanse tradities samengaan met wetenschappelijke technologieën (Yates, 2015; Nama, 2009). De Black Panther personage is vooruitstrevend als stripboekenheld omdat hij afkomstig is uit een fictief Afrikaans land wat rijk is van technologie en van toegang tot het kruid wat Black Panther superkrachten geeft. Dit beeld van een rijk Afrikaans land strookt met de van oudsher stereotyperende beelden van Afrika als een arm en achtergesteld werelddeel, wat afhankelijk is van het Westen om voort te kunnen bestaan (Nama, 2009).

Volgens Singer (2002) zijn stripboeken onderworpen aan stereotyperende en racistische beelden van donkere mensen. Hij stelt dat stripboeken bouwen op de visuele karakteristieken van personages en dat dit fenomeen voornamelijk aanwezig is bij superheldenstripboeken. Dit fenomeen gaat gepaard met het gebruik in stripboeken om superhelden te groeperen puur op basis van afkomst. Superhelden zoals 'Black Lightning' of 'Black Panther' zijn hier voorbeelden van, bij beide superhelden is hun huidskleur een onderdeel van hun naam (Singer, 2002). Ook worden donkere vrouwen in stripboeken van oudsher in traditionele en stereotyperende rollen getoond. In stripboeken zijn donkere vrouwen sterk in de minderheid. De personages die vertolkt worden door donkere vrouwen zijn grotendeels gebaseerd op stereotyperende karakteristieken zoals etniciteit en exotisme. De stripheld Storm, die afkomstig is uit de Marvel Comics, is een van de bekendste donkere stripheldenfiguren maar er is zelden een speciale nadruk op haar, zo is ze bijvoorbeeld zelden te zien als hoofdrolster in een film (Mafe, 2015). Vrouwelijke stripfiguren vervullen doorgaans ondersteunende rollen of ze zijn onderdeel van een groter collectief. Ook wordt Storm doorgaans getoond op een stereotyperende en seksistische wijze waarin de nadruk op haar exotische Afrikaanse afkomst en haar belichaming van de Europese schoonheidsbeeld wordt gelede (Mafe, 2015).

Alhoewel Black Panther de eerste en enige donkere superheld is van Marvel (Lund, 2016), lijken de films binnen het sciencefiction genre progressiever te zijn in vergelijking tot andere filmgenres. Ook, Black Cinema films lijken zich positief te ontwikkelen maar in tegenstelling tot de film Black Panther blijven Black Cinema films gelimiteerd tot de genres comedy en geschiedenis (Nama, 2009). Ook is de representatie van ras in de sciencefiction genre progressiever dan andere genres omdat donkere stripboeksuperhelden binnen deze genres aanwezig zijn in alternatieve werelden, zoals tijdreis ruimtes (Nama, 2009). De geschiedenis leert ons dat Afrika als continent in de media gerepresenteerd wordt als een primitief en arm *land* in boeken, op televisie en films. De representatie van Afrika in de film Black Panther vooruitstrevend is omdat het strookt met de historische en symbolische beelden van Afrika als een primitief werelddeel (Nama, 2009; Lund, 2016).

2.4.2 DE FILM BLACK PANTHER

Dit onderzoek focust zich op het populaire cultuurproduct films, in het bijzonder op de film Black Panther. De film Black Panther vertelt het verhaal van de koning T'Challa die verantwoordelijk is voor het koninkrijk en fictieve land Wakanda. Het fictieve land Wakanda bevindt zich in Afrika. Het koninkrijk Wakanda is rijk in bronnen zoals vibranium en het kruid wat verantwoordelijk is voor superkrachten. Echter, is Wakanda's rijkdom wereldwijd niet bekend. In de film wordt het heerschap van T'Challa over het land Wakanda bedreigd door verschillende factoren, zoals zijn neef Erik Killmonger, die het heerschap over Wakanda wil afnemen van T'Challa. Ook wordt het heerschap van T'Challa bedreigd door inwoners van Wakanda, doordat zijn hun ontevredenheid uiten omdat zij er niet voor gekozen om deel uit te maken van een technologische bevolking. De strijd om het heerschap van het land Wakanda belicht de problemen rondom kolonisatie. Volgens critici lijkt de film te impliceren dat Wakanda's succes wordt veroorzaakt door feit dat het land nooit gekoloniseerd is door de Westerse wereld, in tegenstelling tot andere Afrikaanse landen (Eckhardt, 2018). De film behandelt ook globalisatie volgens critici, wanneer T'Challa en Eric Killmonger van mening verschillen of Wakanda's haar rijkdom zou moeten delen met de rest van de wereld (Eckhardt, 2018). Daarnaast behandelt de film het fenomeen 'Blacktopia' waarin een samenleving wordt gecreëerd van donkere mensen door donkere mensen. In Black Panther is de 'Blacktopia' welvarender dan andere samenlevingen, omdat ze gebruikmaken van de superieure technologie van Afrika. Deze superieure technologie willen ze kosten wat het

kost geheimhouden voor de blanke mensen in de Verenigde Staten. Het beeld van een 'Blacktopia' zoals die in de film *Black Panther* lijkt de gedachtegang uit te dagen dat Afrikaanse landen achtergesteld zijn ten opzichte van de Westerse wereld en dat Afrikaanse landen hulp nodig zouden hebben van de Westerse wereld. Ook lijkt dit beeld te impliceren dat Afrikaanse landen superieur zijn in technologische mogelijkheden én dat dit vandaag de dag niet het geval is door de gewelddadige kolonisatie en dominantie van de Westerse wereld waardoor de Afrikaanse landen zijn weerhouden in het ontwikkelen van deze superioriteit (Eckhardt, 2018).

Naast dat de film *Black Panther* wereldwijd wordt geprezen om haar verhaallijn, wat onderwerpen zoals kolonisatie, ras en culture homogeniteit behandeld wordt de film ook geprezen om haar weergave van Afrika. De film belicht Afrika als een rijk werelddeel, waarin verschillende landen en stammen worden vertegenwoordigd. Deze vertegenwoordiging wordt bereikt door de weergave van Afrikaanse stammen, Afrikaanse talen en Afrikaanse kledij. Tijdens de productie van de film heeft de kostuumdesigner Ruth E. Carter maandenlang onderzoek gedaan naar de Afrikaanse cultuur en naar kledingmakers die de authentieke kledij kunnen produceren, om zo realistische kledij te produceren wat geïnspireerd is door Afrikaanse stammen om deze zo realistisch mogelijk te vertolken in de film *Black Panther* (Ryzik, 2018; Sanders, 2018). Naast de creatie van kostuums is er ook nagedacht over de kleuren die gebruikt worden in de film. Zo vertelt de regisseur Ryan Coogler dat de personages T'Challa, Nakia en Okoye in een vechtsceen de kleuren groen, rood en zwart dragen omdat de vlag van Pan-Afrika deze kleuren bevat (Vanity Fair, 2018). Het concept Pan-Afrika draait om de eenheid van Afrikanen en Afrikaanse landen wereldwijd. De Pan-Afrika movement is gecreëerd door mensen met een Afrikaanse afkomst in de diaspora, die op zoek waren naar een identiteit ten tijde van onderdrukking, sociale en economische ongelijkheid. De Pan-Afrikaanse movement gelooft dat als alle Afrikanen verenigd zouden worden dat het mogelijk is om hun gestalte en onafhankelijkheid terug te veroveren wat hen in de eerste instantie is afgenomen (Goldberg, 2017).

De film *Black Panther* wordt ook geprezen om haar representatie van donkere vrouwen. In tegenstelling tot andere films zijn deze donkere vrouwen niet te zien in simpele of enkel ondersteunde rollen. Van oudsher worden vrouwen in films veelal neergezet als zachtvaardige vrouwen die vooral in staat zijn om voor kinderen te zorgen alsof dit hun enige doel of taak in het leven is. In de film *Black Panther* is geen sprake van deze stereotyperende

representaties van vrouwen en zijn er meerdere sterke donkere vrouwen te zien, zoals de personages Shuri, Nakia en Okoye (Allen, 2018; Dralega, 2019). Shuri is het zusje van T'Challa en vervult een belangrijke rol door het technische superbrein te zijn achter de heldenrol van haar broer Black Panther. Shuri is niet alleen verantwoordelijk voor het ontwerp van de outfits van T'Challa maar ook van de technische gadgets zoals de Kimoye kralen waarmee Shuri op een afstand haar broer T'Challa kon helpen bij het arresteren van een de vijanden Klaue. Deze technische gadgets assisteren Black Panther op meerdere cruciale momenten in de film (Allen, 2018; Fandom, N.D.; Fandom, N.D.). Nakia wordt in de film geïntroduceerd als een spion voor Wakanda. In haar eerste scene is Nakia te zien als ze als spion werkzaam in een situatie wat doelt op de gijzeling van 264 meisjes door Boko Haram. In deze scene is Nakia in staat om deze meisjes te redden van deze gijzeling met de hulp van T'Challa en Okoye (Allen, 2018). Nakia's is T'Challa's ex-vriendin en alhoewel er nog sprake is van liefde tussen de twee, laat Nakia duidelijk blijken dat zij geen interesse heeft in T'Challa omdat hun visies verschillen. Nakia is namelijk van mening dat Wakanda haar rijkdom zou moeten delen met andere Afrikaanse landen die minder ontwikkeld zijn ten opzichte van Wakanda (Dralega, 2019). Okoye is de opperbevelhebber van het leger van Wakanda, Dora Milaje, wat bestaat uit vrouwen. Okoye wordt in de film getoond als een echte vechter, strateeg en als patriot (Dralega, 2019). De film toont de constructie van vrouwen wat rondom T'Challa gebouwd is en dat dit hem assisteert in zijn succes. Zonder deze constructie van vrouwen, wat bestaat uit Shuri, Nakia, Okoye en Ramonda zou Black Panther niet zo succesvol zijn.

Volgens critici, zijn de grenzen van films verlegd door donkere producenten die films produceren waarin donkere mensen nieuwe en vooruitstrevende rollen vervullen zoals de rol van een superheld (Johnson, 2019). De nieuwe toestroom van Black Cinema films bevatten ook nieuwe boodschappen dan oudere Black Cinema films. De films bevatten verhalen die oude en stereotypische beelden van donkere mensen in films uitdagen, bijvoorbeeld door het tonen van een realistisch beeld van de aanwezigheid van onderdrukking van donkere mensen in de wereld of van de aanwezigheid van politiegeweld richting donkere mensen (Harris, 2016; Eckhardt, 2018; Johnson, 2018).

Volgens Nama (2009) is het sciencefiction genre progressiever in vergelijking met andere filmgenres, omdat sciencefiction films zoals Black Panther verhalen bevatten die historische representatie van onderdrukte groepen uitdaagt. Echter, moet de moeilijke geschiedenis van onderrepresentatie van onderdrukte groepen niet onderschat worden.

Ook, de complexiteit van het concept rassenrepresentatie moet niet onderschat worden. Het concept is op zichzelf gecompliceerd maar wordt gecompliceerder wanneer onderzocht wordt hoe de publiek betekenis geeft aan het concept. Hall (1973; 1997) en Shohat en Stam (2014) beargumenteren dat het publiek niet altijd bewust is van dominante boodschappen in media-uitingen die onrealistische representaties tonen van raciaal onderdrukte groepen. Om deze reden, is er een geschikte onderzoeksmethode gekozen die de complexiteit van het concept rassenrepresentatie kan ondersteunen.

3. METHODOLOGIE

Binnen dit hoofdstuk wordt er besproken hoe het onderzoek uitgevoerd zal worden. Deze bespreking bestaat uit een verantwoording van de onderzoeksmethode, de onderzoeksdoelgroep, de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd en de dataverzamelmethode van het onderzoek.

3.1 VERANTWOORDING ONDERZOEKSMETHODE

Voor dit onderzoek is er gekozen voor focusgroepen als onderzoeksmethode. Focusgroepen zijn georganiseerde groepsdiscussies om een specifieke set aan onderwerpen zoals de meningen en ervaringen van respondenten te onderzoeken (Kitzinger, 1994). Deze vorm van datacollectie is gekozen omdat het de onderzoeker in staat stelt om zo onderliggende gedachtes en meningen van participanten te vinden door de interactie tussen de participanten te bestuderen (Kitzinger, 1994). Deze onderliggende gedachtes en meningen zullen niet zichtbaar worden door andere datacollectie methodes die bijvoorbeeld gebruik maken van directe vragen omdat participanten vaak niet bewust zijn van deze onderliggende gedachtes en meningen. Volgens Kitzinger (1994) en Morgan (1996) is het grootste voordeel van focusgroepen de interactie tussen participanten, omdat men in een groepsverband gedwongen wordt om deel te nemen aan de discussie. Het grootste nadeel van focusgroepen is het feit dat er binnen een groep participanten verschillende persoonlijkheden aanwezig zijn, waardoor enkele participanten meer aanwezig zullen zijn dan andere participanten (Kitzinger, 1994; Morgan, 1996). Hierbij is de rol van de onderzoeker van belang, om een rustgevende situatie te creëren waarbij alle participanten zich comfortabel en vrij voelen om deel te nemen aan de discussie (Morgan, 1996; Brennen, 2017). Tijdens de focusgroepen is de rol van de onderzoeker van belang aangezien hij of zij verantwoordelijk is voor een rustgevende sfeer tijdens de discussies (Morgan, 1996; Brennen, 2017).

3.2 VERANTWOORDING ONDERZOEKSSAMPLE

De onderzoeksdoelgroep voor dit onderzoek bestaat uit millennials. Binnen dit onderzoek worden millennials gezien als de generatie dat geboren is tussen 1980 en 2000 (Howe & Strauss, 1992; Ismail & Lu, 2014). De generatie millennials zijn de kinderen van de Babyboom

generatie en Generatie X (Strauss, 2005). De onderzoeksdoelgroep millennials is gekozen voor dit onderzoek omdat in vergelijking tot eerdere generaties, de millennial-generatie meer open staat voor verandering en om haar bereidwilligheid om maatschappelijke trends te omarmen zoals nieuwe technologische ontwikkelingen en de groeiende diversiteit binnen een bevolking (Ferri-Reed, 2013). De generatie millennials wordt ook gezien als de eerste generatie die openlijk eisen stelt aan een betere behandeling van mensen met kleur in Nederland (Spiering, 2018). Deze nieuwe generatie claimt figuurlijk een stoel aan de tafel door te stellen dat zij willen deelnemen aan de Nederlandse maatschappij en door te stellen dat zij het oneens zijn met de huidige behandeling die ze ontvangen binnen de Nederlandse maatschappij (Jouwe, 2015; Spiering, 2018). Vanwege de open houding van de millennial-generatie richting maatschappelijke trends en hun eis naar een betere behandeling van mensen met kleur in Nederland is deze onderzoeksdoelgroep gekozen voor dit onderzoek. Binnen dit onderzoek, worden millennials gezien als een van de generaties die opgegroeid is met digitale technologieën, het internet en het vermogen om digitale taal te begrijpen (Kilian, Hennings & Langer, 2012). Millennials verschillen met de jongere Generatie Z op het gebied van technologie omdat millennials grotendeels opgegroeid zijn met sociaal mediakanalen zoals Facebook maar pas later in hun leven werden smartphones ontwikkeld. Dit verschilt met de Generatie Z, omdat deze jongere generatie grotendeels niet bekend is met een wereld zonder social media en smartphones (Howe & Strauss, 1992; Williams, 2015). Onderzoek toont dat de millennial-generatie gewend is om op te groeien en te leven binnen een drukke en media-gedreven wereld (Taylor, 2012). Dit heeft vervolgens gevolgen op hun gedrag, millennials worden namelijk gekarakteriseerd door karakteristieken zoals multitasking, zelfvertrouwen, een drang naar constante feedback en een vermogen om goed te werken binnen groepsverbanden (Gesell, 2010). Door de keuze voor bepaalde stijlen binnen subculturen, zoals muziek of films, zijn individuen in staat om hun identiteit te onderzoeken en uit te drukken (Hodkinson, 2016). Na de puberteit betreden individuen een periode waar zij hun identiteit verder uitbouwen en vormen door keuzes te maken in het dagelijks leven (Bennet & Hodkinson, 2012 in Wheaton, 2017). Dus de keuze om films zoals Black Panther te bekijken maken individuen bewust. Echter, zullen de redenen achter deze keuze verschillen per persoon. Maar met deze kennis, kan het onderzoek millennials benaderen die de film Black Panther hebben gekeken om zo de representatie in de film te bespreken.

3.3 VERANTWOORDING ONDERZOEKSUITVOERING

Voor het onderzoek was het doel om vijf focus groepen te verrichten met elk vijf participanten. De keuze voor de sample grootte komt voort uit het vinden van een middelweg tussen verscheidende aanbevelingen over de ideale grootte van focusgroepen (Gibbs, 1997). Door het afnemen van meerdere focusgroepen was de onderzoeker in staat om achteraf vergelijkingen te maken tussen de groepen, aangezien elke focusgroep een eigen set van dynamiek bevat (Kitzinger, 1994; Morgan, 1996). Om participanten voor de focusgroepen te vergaren heeft de onderzoeker participanten geselecteerd aan de hand van de 'snowball' sampling methode (Boeije, 2009). Deze methode bouwt op de hulp van de eerste participanten om zo andere participanten te vergaren. De eerste participanten is gevraagd of zij andere mensen kenden die wilden meewerken aan het onderzoek en die voldeden aan de criteria van het onderzoek (Boeije, 2009; Emerson, 2015). 'Snowball' sampling is gekozen als sample methode voor dit onderzoek omdat het de onderzoeker in staat stelde om voldoende participanten te vinden die voldeden aan de criteria van het onderzoek. Een nadeel van deze sample methode is dat er een kans bestaat dat de participanten dezelfde demografische kenmerken bezitten zoals socio-economische status of etnische achtergronden (Emerson, 2015). Om dit risico te verkleinen heeft de onderzoeker getracht de participanten te selecteren aan de hand van demografische kenmerken om zo een representatieve sample van participanten te bereiken. Het gewenste sample grootte was 25 participanten. De onderzoeker is begonnen met het vergaren van participanten door bekenden te vragen naar mensen die de film Black Panther hadden bekeken en die mee wilden werken aan het onderzoek. Hierna heeft de onderzoeker deze mensen benaderd of zij andere mensen kennen die aan deze criteria voldeden. Deze stap is herhaald tot dat de gewenste sample grootte bereikt was. De sample criteria voor de respondenten bestond uit leeftijd. De participanten dienden tussen de 18 en 40 te zijn om zo respondenten te vergaren die uit de millennial-generatie afkomstig waren.

De focusgroepen zijn uitgevoerd binnen een periode van 3 weken. De participanten zijn officieel uitgenodigd via WhatsApp of E-mail. Hierbij hebben de participanten een kopie van het goedkeuringsformulier ontvangen. Een voorbeeld van dit goedkeuringsformulier is terug te vinden in Bijlage A. Voorafgaand aan deze officiële uitnodigingen zijn er WhatsApp groepchats gemaakt door de onderzoeker om zo een geschikte datum te prikken wat binnen de agenda van alle participanten zou passen. Het doel om de focusgroepen op neutrale

plekken te verrichten om zo afleiding te voorkomen is behaald door de focusgroepen uit te voeren in het huis van de onderzoeker zelf of bij een van de participanten thuis. Allen participanten zijn voorafgaand aan de interviews mondeling akkoord gegaan met de voorwaarden van een deelname aan de focusgroep. Ook hebben de participanten vooraf toestemming gegeven om echte namen te gebruiken in het onderzoek. In totaal zijn er 5 focusgroepen georganiseerd, waarbij 24 participanten aanwezig waren. Het doel om 25 participanten te interviewen is niet behaald vanwege een afzegging van een participant op het laatste moment, die werkverplichtingen had. De participanten zijn geselecteerd aan de hand van leeftijd. De leeftijdscriteria voor de focusgroepen was 18 t/m 40. Alle participanten bevinden zich binnen deze leeftijdsgroep, met uitzondering van een participant die 16 jaar oud was ten tijde van het onderzoek. De keuze om deze participant mee te nemen in het onderzoek is gemaakt om verschillen aan te kunnen tonen met betrekking tot leeftijd binnen de focusgroepen. Aangezien de respondent minderjarig was ten tijde van de focusgroep is de ouders van de respondent om goedkeuring gevraagd om deel te nemen aan de focusgroep. Een kopie van de goedkeuring van zijn ouders is terug te vinden in Bijlage B. Daarnaast zijn de participanten ook geselecteerd op basis of zij de film Black Panther hebben gezien of niet. Onder de vierentwintig participanten zijn er verschillende etniciteiten, zoals de Nederlandse, Kaapverdiaanse, Surinaamse, Antilliaanse, Senegalese, Guineese, Marokkaanse en Turkse etniciteit. Alhoewel de participanten niet geselecteerd zijn op basis van etniciteit is er bij het vormen van focusgroepen wel rekening gehouden met etniciteit om zo een variatie in de focusgroepen te bereiken. Deze variatie in de focusgroepen is van belang voor het onderzoek omdat de rol van etniciteit in dit onderzoek een rol kan spelen in de wijze waarop de millennials naar representatie van ras in de film Black Panther kijken. Volgens Morgan (1996) kan het segmenteren van focusgroepen naar etniciteit van waarde zijn voor een onderzoek mits het onderwerp van het onderzoek dit toelaat. Etniciteit speelt een grote rol in dit onderzoek vandaar de keuze om bij het vormen van de focusgroepen rekening te houden met etniciteit. Daarnaast is de man/vrouw verhouding als volgt verdeeld: er hebben 12 vrouwelijke participanten en 12 mannelijke participanten deelgenomen aan het onderzoek. De meerderheid van de respondenten zijn hoger opgeleid, 21 participanten hebben een HBO of WO-opleiding afgerond of waren ten tijde van het interview bezig met een HBO of WO-studie. De overige 3 participanten bestaan uit 2 participanten die ten tijde van het interview een mbo-studie volgden en 1 participant die ten

tijde van het interview HAVO studeerde aan de middelbare school. Een overzicht van de participanten en focusgroepen is terug te vinden in Bijlage C.

De focusgroepen zijn afgenomen aan de hand van een semigestructureerde vragenlijst. Deze vragenlijst diende als geheugensteun voor de onderzoeker tijdens de focusgroepen. Daarnaast gaf deze semigestructureerde vragenlijst de onderzoeker ook de vrijheid tijdens het interview om af te wijken van de vragen om zo door te kunnen vragen naar reacties van respondenten (Morgan, 1996). Naast de vragenlijst is er ook gebruik gemaakt van videomateriaal waarin de respondenten korte video's te zien kregen. Het gebruik van de vragenlijst en videomateriaal verschilt echter per focusgroep. Een overzicht van de vragenlijsten is terug te vinden in Bijlage D en H. Er is hiervoor gekozen om zo vergelijkingen te kunnen maken tussen de reacties van de respondenten van verschillende focusgroepen. In alle focusgroepen komt het eerste gedeelte van de vragenlijst overeen. Het eerste gedeelte van de vragenlijst bestond uit een korte voorstelronde waarin alle deelnemers zich voorstelden. Na deze voorstelronde is de respondenten gevraagd naar hun film en kijkgedrag. Hierna werd er in de focusgroepen diversiteit in de media besproken en de beweegredenen om de film Black Panther te kijken besproken. Dit is gedaan met behulp van videomateriaal. De video's bestonden uit een trailer van de film Black Panther met als doel om de geheugens van de respondenten op te frissen (YouTube Movies, 2018). En een kort fragment van de Jinek talkshow waarin een sketch te zien waarin 'blackface' voorkomt om zo de respondenten uit te dagen om kritisch te kijken naar diversiteit in de media (KRO-NRCV, 2018). Er is opzettelijk gekozen om in dit stadium van de focusgroepen de term diversiteit te gebruiken omdat deze brede term grotendeels geassocieerd wordt met etniciteit (Bell & Hartmann, 2007). Daarnaast diende de term diversiteit als een introductie op het onderwerp representatie. De focusgroepen verschillen echter in het derde gedeelte van de focusgroepen. Bij de eerste drie focusgroepen is er gekozen voor videomateriaal waarin de respondenten een korte video te zien kregen van een museum scene uit de film Black Panther waarbij acteur Michael B. Jordan als Erik Killmonger een museum binnengaat om de artefacten mee te nemen die het museum volgens hem gestolen heeft van zijn voorvaders in Afrika (YouTube, 2018). Ook is de respondenten een video getoond van een interview met de regisseur van de film Ryan Coogler, waarin hij vertelt over de boodschap achter de kledij van de actrices en acteurs in de film Black Panther (Youtube, 2018). Deze video's zijn aan de respondenten getoond met als doel om de respondenten uit te dagen om

na te denken over deze thema's. In de laatste twee focusgroepen is gekozen voor een andere aanpak waarbij de respondenten statements voorgeschoteld kregen die voortkwamen uit de controversie rondom de film Black Panther vanwege haar representatie van ras (Morris, 2018; Williams, 2018). De respondenten kregen deze statements voorgelegd om zo een discussie te starten over de controversie rondom de film Black Panther. De volgorde waarin de vragenlijsten zijn verdeeld over de focusgroepen is willekeurig. Alle focusgroepen zijn afgerond met een bespreking van de toekomst van rassenrepresentatie in de media.

3.4 VERANTWOORDING DATAVERZAMELING

De data die vergaard is tijdens de focusgroepen is thematisch geanalyseerd. Thematische analyse is een onderzoeksmethode dat de onderzoeker in staat stelt om de data te identificeren en te organiseren door inzicht te bieden in terugkomende patronen die voorkomen in de data (Braun, Clarke, Hayfield & Terry, 2019). Deze onderzoeksmethode is gekozen voor dit onderzoek omdat het de onderzoeker in staat stelt om gedeelde betekenissen en ervaringen te vinden en te verklaren in de data die vergaard is uit de focusgroepen (Braun, et al., 2019). Met deze onderzoeksmethode is de onderzoeker dus in staat om thema's en patronen te identificeren in de manieren waarop Nederlandse millennials betekenis geven aan representatie. De onderzoeker heeft de thematische analyse uitgevoerd op een deductieve wijze. Dit houdt in dat de data geanalyseerd is aan de hand van concepten en theorieën afkomstig uit het theoretisch kader, te vinden in hoofdstuk 2. Het onderzoek is dus theorie gedreven (Braun, et al., 2019). Er is gekozen voor een deductieve analyse omdat de onderzoeker dan in staat is om tijdens het onderzoek patronen in de data te vinden en te herkennen aan de hand van concepten en theorieën. Maar zoals Braun, Clarke, Hayfield en Terry (2019) stellen is er in de praktijk sprake van zoals deductief als inductief onderzoek bij thematische analyses. De auteurs stellen dat dit komt omdat het zelden voorkomt dat een onderzoeker semantische content afkomstig uit de data compleet zal negeren (Braun, et al., 2019).

De data is afkomstig uit de vijf focusgroepen die verricht zijn en vanuit literatuuronderzoek. De focusgroepen zijn opgenomen aan de hand van een voicerecording app die tijdens het interview ingeschakeld is op een telefoon en op een laptop, om zo alle participanten te bereiken. Daarnaast is er gekozen voor twee voicerecorders om zo

mogelijke fouten te corrigeren, zoals momenten waarbij participanten niet goed te horen zijn omdat er door elkaar heen wordt gesproken. De focusgroepen zijn na afloop getranscribeerd door de onderzoeker. Na het transcriberen zijn de transcripten geanalyseerd om hierna de eerste codering uit te voeren (Braun, et al., 2019). De eerste stap bestaat uit het analyseren van de data, aan de hand van deze analyse kunnen er open codes gevormd worden. Hierbij dient de hoofdvraag als richtlijn. De tweede stap van het onderzoek bestaat uit het vormen van axiale codes, waarbij de onderzoeker de open codes clustert tot axiale codes. De derde stap van de gefundeerde theoriebenadering bestaat uit het vormen van selectieve codes. Deze selectieve codes worden gevormd door de onderzoeker na het vinden van de thema's in de data aan de hand van de axiale codes (Braun, et al., 2019). Een voorbeeld van de gecodeerde transcripten is terug te vinden in de Bijlage F. Aan de hand van deze thema's is de onderzoeker vervolgens in staat om de hoofdvraag "Hoe geven Nederlandse millennials betekenis aan rassenrepresentatie in de film Black Panther?" te beantwoorden.

In het onderzoek worden quotes geleverd uit de focusgroepen, deze quotes zijn deels herschreven om fouten en onregelmatigheden te verminderen. De transcripten zijn letterlijk getranscribeerd wat betekent dat de transcripten bestaan uit spreektaal en niet schrijftaal. Om het leesgemak te bevorderen zijn de quotes deels herschreven naar schrijftaal. De thema's worden in het volgende hoofdstuk besproken.

4. RESULTATEN

Om de centrale vraag te kunnen beantwoorden zijn er 5 focusgroepen afgenomen en thematisch geanalyseerd. Uit de data afkomstig uit de focusgroepen zijn er 4 thema's gecreëerd. Uit het onderzoek blijkt dat de grootste thema's in de focusgroepen film/kijkgedrag, kijk op representatie in de media, bespreking van de film Black Panther en kijk op representatie in Black Panther zijn.

4.1 FILM/KIJKGEDRAG

Het thema film/kijkgedrag komt voort uit de keuzes die het publiek maakt om populaire cultuurproducten in dit geval films te bekijken. Het thema film/kijkgedrag bestaat enerzijds uit de motivaties die de respondenten hadden om films of Black Panther in het bijzonder te bekijken. Anderzijds bestaat het thema film/kijkgedrag uit de voorkeuren die de respondenten hebben voor het bekijken van bepaalde films of bepaalde televisieprogramma's. De thema film/kijkgedrag is van belang binnen het onderzoek omdat aantoont op welke wijze Nederlandse millennials media en films consumeren. Daarnaast laat dit thema zien op welke wijze het film/kijkgedrag van de respondenten bij het kijken van andere films verschilt met de wijze waarop het film/kijkgedrag van de respondenten is bij het kijken van de film Black Panther.

4.1.1 MOTIVATIE OM FILMS TE BEKIJKEN

Het sub-thema motivatie om films te bekijken is gecreëerd aan de hand van de reacties van de respondenten op de vraag welke film zij als laatst hadden gezien voorafgaand aan de focusgroep. Op de wijze trachtte de interviewer te ontdekken waarom de respondenten voor de film Black Panther hebben gekozen zonder de vraag direct te stellen. De motivaties van de respondenten om films te bekijken bestaan uit intrinsieke en extrinsieke motivaties (Ryan & Deci, 2000). De extrinsieke motivaties van de respondenten om films te kijken bestaan voornamelijk uit aanbevelingen die ze hebben ontvangen uit hun naaste omgeving of aanbevelingen die het ze internet biedt. Zo vertelt een respondent dat hij de serie "Breaking Bad"¹ heeft gekeken vanwege aanbevelingen vanuit zijn omgeving; "Uh, gewoon

---

¹ Breaking Bad is een serie over een terminaal zieke scheikundeleraar die met een oud-leerling meth produceert en verkoopt. De serie is te zien via Netflix. Opgehaald van <https://www.netflix.com/title/70143836>

recensies. Ik heb goeie verhalen gehoord dus. Ik ben zelf sowieso niet echt iemand die veel films of series kijkt maar ik hoorde dat dit een goeie was dus ja vandaar” (Mo, 29jaar, Senegalees/Guinees, werkt).

Een andere respondent die deelnam aan een andere focusgroep sloot zich aan bij deze motivatie en lichtte toe waarom hij de serie “Ozark”² had gekeken; “Ja mijn ouders zeiden dat ik hem moest kijken” (Jordh, 23 jaar, Nederlands, student).

Maar uit de reacties van andere respondenten blijkt ook dat naast aanbevelingen vanuit de naaste omgeving, aanbevelingen vanuit bedrijven zoals Pathé bijdragen in het motiveren van de respondenten om een film te bekijken. Deze respondent beargumenteerde zijn motivatie om de film “Avengers Endgame”³ te kijken vanwege een mailtje die hij ontvangen had van Pathé: “Ja, ik kreeg email van Pathé. Er is een limited night. Dus toen ging ik daar heen” (Riddick, 23, Surinaams/Nederlands, student).

Naast aanbevelingen uit de naaste omgeving, internet of bedrijven blijkt uit de focusgroepen dat er ook sprake is van intrinsieke motivaties om een film te bekijken. Zo vertelt een van de respondenten over zijn intrinsieke motivatie om Turkse films te bekijken; “Nou ik ben van Turkse afkomst en ik vind Turkse films ook heel erg leuk. Die drama die erin speelt. Die emotionele lading uh ja dat vind ik gewoon leuk” (Erdem, 24, Turks, werkend). Zijn reactie lijkt aan te tonen dat zijn afkomst een rol speelt in de films die hij bekijkt.

Het sub-thema motivatie om films te bekijken toont aan dat binnen de sample respondenten intrinsieke motivaties grotendeels voortkomt uit de achtergrond van de respondent waarbij de respondent dan op zijn beurt kiest voor een film in zijn of haar moedertaal of een film waarbij een respondent iets nieuws kan leren over een andere cultuur. De excentrieke motivaties van de respondenten komt voornamelijk uit aanbevelingen van naasten in de omgeving van respondenten of aanbevelingen via het internet zoals een aanbevelingsmail van Pathé.

---

² Ozark is een serie over een financieel adviseur wat met zijn gezin verhuist naar Chicago. De serie is te zien op Netflix. Opgehaald van <https://www.netflix.com/title/80117552>

³ Avengers Endgame is de nieuwste film van Marvel Universe waarin alle Marvel superhelden voorbijkomen. Opgehaald van <https://www.marvel.com/movies/avengers-endgame>

4.1.2 MOTIVATIE OM BLACK PANTHER TE KIJKEN

De respondenten in de sample beargumenteren hun keuze om de film Black Panther grotendeels op basis van extrinsieke factoren zoals naasten in de omgeving die de film wilden kijken of aanbevelingen van naasten in de omgeving van respondenten. Een van de respondenten vertelde dat zijn vrienden de film heel graag wilden kijken en daarop besloot de respondent om mee te gaan om de film te bekijken; "Ja gewoon. Mijn vrienden wilden het kijken. En toen ging ik ook meekijken" (Erdem, 24, Turks, werkend).

Uit andere reacties blijkt dat respondenten rondom de release van Black Panther veel informatie online lazen waardoor zij gemotiveerd werden om de film te gaan kijken; "Je zag veel op Internet en zo voorbijkomen dat die wel aangeraden werd. Maar het is sowieso een Marvel film. Dus ik wilde hem sowieso al zien" (Jordh, 23, Nederlands, student).

Daarnaast wijdde een groot deel van de respondenten hun motivatie om de film Black Panther te kijken grotendeels aan het feit dat de film Black Panther een Marvelfilm is, zoals een respondent die vertelt over de meningen van andere mensen die hij hoorde voordat hij de film Black Panther had gezien;

"Ja ik hoorde gewoon van echt veel mensen dat het een goede film was man. Ze zeiden het is een van de beste Marvel films. En dat vond ik op zich ook eigenlijk wel man – buiten de Avengers. Zeg maar als losstaande film van een superhero zelf, vind ik dit wel de beste man" (Riddick, 23, Surinaams/Nederlands, student).

Een andere respondent was er heel stellig over. Hij wilde de film Black Panther hoe dan ook zien simpelweg omdat het een Marvelfilm is; "Hmm ja gewoon je zag veel op Internet en zo voorbijkomen dat die wel aangeraden werd. Maar het is sowieso een Marvel film. Dus ik wilde hem sowieso al zien" (Jordh, 23, Nederlands, student). De film Black Panther is onderdeel van Marvel maar desondanks is het opvallend dat de respondenten hun keuze om de film Black Panther te kijken simpelweg wijdden aan het feit dat het een Marvelfilm is. Dit lijkt te impliceren dat respondenten grote waarde hechten aan Marvel waardoor ze uit loyaliteit alle Marvel films bezoeken. De volgende reactie van een respondent bevestigt deze loyaliteit naar Marvel; "Ik sluit me er best wel bij aan. En sowieso Marvel man – je gaat sowieso elke film die Marvel uitbrengt" (Eren, 22, Turks, student). Deze loyaliteit naar Marvel roept de vraag op of de respondenten de film Black Panther zouden bekijken als het

geen onderdeel was geweest van Marvel. Alhoewel respondenten lovend spreken over de film Black Panther wordt het niet volkomen duidelijk of zij de film Black Panther los zien van Marvel en dus ook loyaliteit hebben naar de film Black Panther als losstaande film.

Daarnaast waren er ook respondenten die elementen van de film benoemden als motivatie om de film Black Panther te kijken. Zo vertelde een van de respondenten dat de film hem aantrok vanwege het feit dat er donkere acteurs en actrices in de film speelden;

“Ja en plus het feit dat er veel Black people in zaten. Dus dan ben je toch benieuwd naar want er is gedaan om die film neer te zetten. Wat voor soort acteurs erin spelen zeg maar. Dat was voor mij de trigger om te denken ik ga ook kijken” (Dayzer, 34, Kaapverdiaans, werkend/student).

Op de vraag of dit een doorslaggevende factor voor hem was om de film te bekijken antwoordde de respondent; “Ik denk dat als je White Panther had gehad was ik misschien niet gegaan” (Dayzer, 34, Kaapverdiaans, werkend/student). Met deze reactie bevestigt de respondent dat de aanwezigheid van donkere acteurs en actrices voor hem een doorslaggevende factor was om de film Black Panther te bezoeken. Dit toont aan dat hij grote waarde hecht aan de aanwezigheid van donkere acteurs en actrices in de film Black Panther. In de sample respondenten waren ook respondenten die de verhaallijn van de film Black Panther als motivatie zagen om de film te bekijken;

“Als ik eerlijk mag zijn, ik ging juist naar Black Panther vanwege culturele dingen want het was zo van hoe gaan ze dat Afrikaans zijn verwerken in de film? Dus niet alleen omdat het mensen zijn die donker zijn maar hoe gaan ze cultuur representeren in zo'n film? Dus daar was ik wel benieuwd naar” (Cynthia, 29, Kaapverdiaans, werkend).

De motivaties van de respondenten om de film Black Panther te kijken bestaan voornamelijk uit de commotie die rondom de film aanwezig was. Maar ook het feit dat de film Black Panther een onderdeel is van Marvel was voor de respondenten een doorslaggevende motivatie om de film te bekijken. Er waren ook enkele respondenten die verklaarden dat ze

de film Black Panther wilden kijken om de film zelf, de acteurs in de film of om de verhaallijn van de film.

4.1.3 VOORKEUR VOOR FILMS/TELEVISIE

Het thema film/kijkgedrag van de respondenten bestaat ook uit de voorkeuren die respondenten hebben voor het bekijken van films of televisieprogramma's. Het doel om dit onderwerp te behandelen tijdens de focusgroepen was om te onderzoeken in hoeverre de aanwezigheid van etniciteit in films of televisieprogramma's een doorslaggevende factor was voor de respondenten om films of televisieprogramma's te bekijken.

In de focusgroepen is de respondenten gevraagd of zij een voorkeur hadden voor films met donkere acteurs of actrices erin. De reacties hierop waren verdeeld. Enerzijds waren de meeste respondenten van mening dat ze sneller kozen voor films met donkere acteurs of actrices erin, zoals; "Ik heb wel echt een voorkeur voor naar films waar donkere acteurs in zitten" (Roderick, 16, Antilliaans/Kaapverdiaans, student). Wanneer de interviewer verder informeerde naar de voorkeur voor films met voornamelijk donkere acteurs of actrices beargumenteerden de respondenten dat dit te wijten was aan het feit dat ze de film beter begrepen vanwege hun eigen achtergrond, zoals twee respondenten verklaarden; "Ik houd wel van films met donkere mensen omdat het wel wat heeft, qua humor en qua - ook de actrice zelf, hoe zij acteert, vind ik wel echt heel goed." (Divana, 21, Kaapverdiaans, student). De andere respondent beargumenteerde zijn voorkeur voor films met donkere acteurs of actrices als volgt;

"Maar ik merk wel dat ik me meer kan vinden in films waar wel mensen van mijn kleur in zitten. En dat is niet alleen omdat ze een kleur hebben, maar ook gewoon de manier hoe ze praten en cultuur. Misschien gewoontes die je thuis hebt, omdat je misschien soort van dezelfde afkomst hebt. Die blanke mensen niet zouden hebben. Gewoon met dat soort insight jokes, soort van." (Robby, 22, Antilliaans/Kaapverdiaans, student).

Maar wanneer het gesprek verder vorderde werd het duidelijk dat de respondenten de kleur van de acteurs of actrices in een film niet als doorslaggevende factor zagen om een film wel of niet te bekijken;

“Ik heb wel voorkeur natuurlijk voor films met veel donkere mensen, maar ik let er verder niet op. Ik kijk meer naar de inhoud. Ik heb sowieso niet echt veel geduld met films. Ik vind het heel snel saai. Het moet wel echt inhoud hebben, dus daar kijk ik meer naar.” (Divana, 21, Kaapverdiaans, student).

De respondent in kwestie stelt dat de aanwezigheid van etniciteit geen doorslaggevende factor voor haar is om films te kijken. Een andere respondent maakte de vergelijking niet alleen met films of televisieprogramma's maar ook met video's die ze via YouTube bekeek; “Dat is afhankelijk van wat ik zoek. Als ik iets voor me haar zoek. Grappige foto's ofzo. Dan kan ik naar alles kijken. Dus nee het is voor mij niet echt relevant dat er diversiteit in zit.” (Cynthia, 22, Kaapverdiaans, student). Uit de reacties van de respondenten blijkt dat de aanwezigheid van diversiteit in films voor meerdere respondenten geen doorslaggevende factor is om een film te kijken of niet. Tijdens de focusgroepen is de respondenten echter ook gevraagd of de aanwezigheid van diversiteit op de Nederlandse televisie een doorslaggevende factor is om televisieprogramma's wel of niet te kijken. Een van de respondenten stelde dat de aanwezigheid van diversiteit op de Nederlandse televisie een doorslaggevende factor voor hem is om een televisieprogramma te kijken;

“Nou als je bijvoorbeeld naar zo'n programma kijkt als Ik Hou Van Holland. Daar zie je meestal Nederlandse personen. Daar zit weinig diversiteit in. Iedereen die ze daar uitnodigen is blank. Ik kijk er ook niet naar. Ik zap het gelijk weg.” (Rafael, 24, Kaapverdiaans, student).

De respondent is stellig over zijn visie op een lage mate van diversiteit in een televisieprogramma's, dit is een reden voor hem om een programma niet te bekijken. Hierbij gebruikt hij het voorbeeld van de televisieserie “Ik Hou Van Holland”⁴. En andere respondent benoemde het programma ook. Echter gebruikte deze respondent het als voorbeeld om haar voorkeur voor televisieprogramma's waar er wel sprake is van diversiteit

---

⁴ Ik Hou Van Holland is een familiespelshow op RTL4. Opgehaald van <https://www.rtl.nl/gemist/ik-hou-van-holland/>

aan te tonen; “Ik kijk wel sneller naar de Gordon tegen Dino Show dan naar een Ik Hou Van Holland. Dus eigenlijk wel.” (Jaleesa, 23, Surinaams, student).

De reacties tonen aan dat de respondenten de aanwezigheid van diversiteit van etniciteit in televisieprogramma's een doorslaggevende factor voor hen is om een televisieprogramma te kijken. Dit is echter niet het geval bij films. Dit roept de vraag op waarom dit wel geldt voor de Nederlandse televisie maar niet voor films.

4.2 KIJK OP REPRESENTATIE IN DE MEDIA

Tijdens de focusgroepen werd een kort fragment van een aflevering van de talkshow “Jinek” getoond. De aflevering is uitgezonden op 6 maart op KRO-NRCV. In het kort fragment wordt een interview met de artiesten Nick en Simon getoond op NPO1. Daarnaast zitten ook de cabaretiers Dennis van de Ven en Jeroen van Koningsbrugge aan tafel tijdens het interview. Tijdens dit korte fragment wordt een sketch getoond waarin de cabaretiers Dennis van de Ven en Jeroen van Koningsbrugge het duo Nick en Simon als inspiratie hebben gebruikt voor de sketch. In deze sketch is er sprake van blackface omdat een van de cabaretiers zijn huid donker geschminkt heeft (KRO-NRCV, 2018). Dit fragment is aan alle respondenten getoond om zo een beeld te kunnen schetsen van de wijze waarop zij kijken naar de representatie van donkere mensen in de Nederlandse media. Dit thema is ontstaan uit de reacties die de respondenten hadden op deze video. Het doel van dit onderwerp tijdens de focusgroepen is om de respondenten uit te dagen om kritisch te kijken naar rassenrepresentatie in de media wat losstaat van de film Black Panther.

4.2.1 EIGEN ERVARINGEN

Het sub thema eigen ervaringen is gecreëerd op basis van de reacties van de respondenten ten tijde van de focusgroepen waarin de respondenten eigen ervaringen aandroegen om een standpunt of mening te verduidelijken. Deze eigen ervaringen bestaan voornamelijk uit de ervaringen die de respondenten hebben gehad met racisme. Dit lijkt aan te tonen dat de respondenten de representatie van donkere mensen op de Nederlandse televisie vergelijken met hun eigen ervaringen in de Nederlandse samenleving. Zo was er een respondent die sprak over haar ervaringen met racisme en welke invloed dit had op de wijze waarop zij naar de video van het programma “Jinek” keek; “Stel je voor, ik had meegemaakt, dat iemand mij

discrimineerde. Dan zou ik misschien wel anders naar de documentaire kijken. Met meer woede, met meer boosheid. Maar dat heb ik niet.” (Divana, 21, Kaapverdiaans, student).

De reacties van de respondenten lijken te impliceren dat de eigen ervaringen van respondenten met racisme invloed uitoefent op hun standpunt of mening richting representatie van ras in media.

4.2.2 BETEKENIS DIVERSITEIT

Om de kijk op representatie in Black Panther te onderzoeken is de respondenten gevraagd naar hun betekenis van de term diversiteit. Er is hiervoor gekozen omdat de term diversiteit geassocieerd wordt met etniciteit (Bell & Hartmann, 2007). Het doel om deze term was om de respondenten te introduceren met het onderwerp en om zo inzicht te krijgen in de visie van de respondenten op het thema rassenrepresentatie. Een van de respondenten probeerde de term diversiteit als volgt samen te vatten;

“Kijk met die film is het zeg maar je hebt verschillende dimensies, dus je hebt een droom en in die droom, droom je weer. Dus het is een droom in een droom in een droom in een droom. Met diversiteit is hetzelfde als je een groep hebt, heb je diversiteit maar van die diversiteit die je gaat specificeren heb je weer diversiteit dus het gaat alleen maar door en door met diversiteit. Jezus wat een vieze uitleg zeg.” (Jordh, 23, Nederlands, student).

Uit de eerste reacties van de respondenten, zoals het bovenstaande, blijkt dat de respondenten moeite hadden met het omschrijven wat de term diversiteit voor hun betekent. Maar uit deze reacties blijkt ook dat de meeste respondenten diversiteit voornamelijk associëren met afkomst; “Op mijn opleiding zijn we ook bezig met diversiteit. Dus dat is gewoon multicultureel. Verschillende culturen, verschillende achtergronden en verschillende talen” (Divana, 21, Kaapverdiaans, student).

Maar naast dat de respondenten diversiteit associëren met afkomst waren er ook respondenten die specifieke categorieën toevoegden aan hun definitie van diversiteit, zoals een handicap; “Ik zou denk ik aan sekse denken en bijvoorbeeld mensen met een handicap. Dat je gewoon. Dat elk persoon gerepresenteerd is of wordt. Elke sekse, elk geloof, elk ras, elke seksuele voorkeur.” (Lisa, 23, Nederlands, student).

Naast de categorie handicap was er ook een respondent die subculturen benoemde wat voor hem ook onderdeel uitmaakt van diversiteit; "Uhm.. culturele achtergrond maar ook subcultuur dus ook hiphop cultuur, hipsters, gabbers dat zou ik ook als diversiteit zien." (Riddick, 23, Surinaams/Nederlands, student).

Uit het onderzoek blijkt de respondenten diversiteit voornamelijk associëren met afkomst, verschillende culturen en verschillende talen. Maar uit het onderzoek blijkt ook dat de respondenten andere categorieën zoals geslacht of seksuele voorkeur benoemen bij de bespreking van de term diversiteit.

4.2.3 BEOORDELING REPRESENTATIE IN DE MEDIA

Bij het bespreken van het fragment van de aflevering van de Jinek show kwamen er ook andere reacties naar boven bij de respondenten waarbij ze zich kritisch uitten over de huidige representatie van ras in de Nederlandse media aan de hand van de sketch van Nick en Simon. Alle respondenten waren het over het algemeen met elkaar eens dat de sketch van Nick en Simon gedateerd was en dat het respectloos is naar donkere mensen in Nederland. Een van de respondenten maakte een opmerkelijke uitspraak waarin ze stelde dat ze geen problemen had met het feit dat de sketch werd uitgezonden. Om haar standpunt richting de video duidelijk te krijgen vroeg de interviewer om haar standpunt te verduidelijken;

"Ik vind het niet erg dat het op tv komt. Maar soms heb je dingen nodig om andere mensen op de hoogte te stellen dat het niet kan. Dus het is niet erg dat het op tv komt. Maar het is wel erg dat het niet wordt besproken, wat er erg aan is." (Cynthia, 22, Kaapverdiaans, werkend).

De respondent maakt duidelijk dat ze verwacht van prominente mensen in de media, zoals de tafelgasten van Jinek, om duidelijk te maken wat er verkeerd is aan de sketch van Nick en Simon en de vertoning van donkere mensen op deze wijze. Een andere respondent sloot zich aan bij dit standpunt en stelt dat Nick en Simon een voorbeeldfunctie vervullen; "Ja, Nick en Simon, bekende Nederlanders. Als je zo'n status draagt, mag je al helemaal niet zulke dingen doen. Want hij heeft een groot aantal volgers, mag ik hopen. Je hebt een voorbeeldfunctie." (Lisa, 23, Nederlands, student). Beide respondenten hechten waarde aan de rol van

prominente figuren in de media, zoals artiesten als Nick en Simon of presentatrice Eva Jinek om zorg te dragen voor een eerlijke en respectvolle representatie van ras in media. Daarnaast werd er tijdens de focusgroepen duidelijk dat de respondenten kritisch kijken naar de vertegenwoordiging van donkere mensen in de media. De respondenten waren van mening dat er binnen de Nederlandse media weinig rollen worden vervuld door donkere mensen. Hierbij haalden de respondenten het voorbeeld van Humberto Tan⁵ als presentator erbij; “Je hebt toch sowieso naast hem verder niet veel donkere presentatoren” (Mo, 29, Senegalees/Guinees, werkend). Het voorbeeld van Humberto Tan als een van de weinige donkere mannen op de Nederlandse televisie met een prominente rol als presentator van “RTL Late Night”⁶ werd in meerdere focusgroepen besproken. Dit maakt duidelijk dat de respondenten een oordeel vellen over de vertegenwoordiging van donkere mensen in de Nederlandse media. Naast Humberto Tan werd ook Jandino Asporaat⁷ als voorbeeld genoemd als een van de donkere mensen met een prominente rol in de Nederlandse media. De respondent in kwestie was echter kritisch op zijn rol binnen de Nederlandse media;

“De keren dat ik TV heb gekeken, was Jandino op TV. En ik vind hem veel blanker overkomen dan hetgeen wat hij is. Dus je ziet ook dat de persoonlijkheden ook echt heel erg worden aangepast naar hetgeen wat de Nederlandse kijker wilt zien.”
(Antoinette, 22, Dominicaans, student).

Naast dat de rol van Jandino Asporaat binnen de Nederlandse media werd veroordeeld als een aangepaste rol naar wat de Nederlandse kijker zou willen zien, werd ook de rol van Braboneger⁸ in de media veroordeeld. Deze reacties van de respondenten maakt duidelijk dat de respondenten niet alleen kritisch kijken naar de vertegenwoordiging van donkere mensen in hoeveelheid donkere mensen die aanwezig zijn binnen de Nederlandse media

---

⁵ Humberto Tan is een Nederlandse presentator, sportjournalist en schrijver. Opgehaald van <https://bukmanmanagement.nl/presentator/humberto-tan/>

⁶ RTL Late Night was een Nederlands praatprogramma dat gepresenteerd werd door Humberto Tan van 2013 t/m 2018. Opgehaald van https://nl.wikipedia.org/wiki/RTL_Late_Night

⁷ Jandino Asporaat is een Nederlandse cabaretier en presentator. Opgehaald van <https://hethuisvanasporaat.nl/artiesten/jandino-asporaat/>

⁸ Braboneger was een typetje van Steven Brunswijk, een Nederlandse cabaretier en presentator. Als Braboneger maakte hij YouTube videos. Opgehaald van https://nl.wikipedia.org/wiki/Steven_Brunswijk

maar dat de respondenten ook kritisch kijken naar de inhoud dat deze donkere mensen in de media leveren of de rol die ze binnen de Nederlandse media vervullen.

Tijdens de focusgroepen werd er ook besproken wat eventuele gevolgen kunnen zijn van een lage mate van diversiteit in etniciteit op de Nederlandse media. Binnen de focusgroepen werd er gesteld dat een lage mate van diversiteit van etniciteit implicaties kan hebben op het beeld van het publiek ten opzichte van etniciteiten in de samenleving; "Ja... Ik denk dat als je opgroeit en als je naar de televisie kijkt, je ziet alleen maar blanke mensen dat je dan maar één bepaald beeld ziet." (Sergio, 32, Surinaams, werkend).

De respondenten stellen dat er gevolgen zijn voor de Nederlandse samenleving op het moment dat etniciteit niet of weinig getoond wordt in de Nederlandse media. Maar de respondenten laten zich echter niet uit over de gevolgen die een lage mate van diversiteit van etniciteit op de Nederlandse televisie heeft op de wijze waarop zij behandeld worden binnen de Nederlandse samenleving. Opvallend is wel dat een respondent sprak over de gevolgen van een lage mate van diversiteit van etniciteit in de Nederlandse media voor mensen met een andere etniciteit;

"Stel je voor, je kijkt dagelijks TV en je ziet alleen maar witte mensen op de tv. Dan ga jij nooit denken dat je dat ook kan. Je denkt ja ze zijn allemaal wit en ik heb een kleurtje. Je gaat denken ik ga daar nooit komen" (Dayzer, 34, Kaapverdiaans, werkend/studerend)

De respondent in kwestie stelt dat de lage mate van diversiteit van etniciteit in de Nederlandse media ook implicaties heeft voor de denkwijze van kinderen met een andere huidskleur of etniciteit. Volgens de respondent kan dit implicaties hebben voor hun denkwijze over hun identiteit binnen de Nederlandse samenleving.

4.2.4 TOEKOMSTPERSPECTIEF REPRESENTATIE

Tijdens de focusgroepen is de respondenten gevraagd wat volgens hen de toekomst in petto heeft voor de representatie van ras in de media na de komst van de film Black Panther. De respondenten is gevraagd of zij van mening zijn dat er meer films zoals Black Panther gemaakt moest worden. Een van de respondenten was van mening dat een Black Panther film wel genoeg was; "Er is al een Marvel film en dat is gewoon al bijzonder dat is gewoon al

genoeg. Qua comedy en andere films zijn er wel genoeg Black movies maar Marvel had er nog geen.” (Divana, 21, Kaapverdiaans, student). Een andere respondent deelde de dezelfde mening als deze respondent maar hij beredeneerde zijn mening vanuit een ander oogpunt; “Ik denk puur als je veel films zoals Black Panther achter elkaar gaat maken dat uiteindelijk mensen denken van ja: we begrijpen de boodschap wel.” (Rafael, 22, Kaapverdiaans, student). Deze respondent was van mening dat als er meer films zoals Black Panther gemaakt zouden worden dat men dan de boodschap in de film zouden missen. Een andere respondent maakt een soortgelijke vergelijking waarin hij toegaf dat het voor hem niet van belang was dat er meer films zoals Black Panther gemaakt zouden worden máár hij zou het wel waarderen als een tweede deel van de film Black Panther gemaakt zou worden; “Het is niet per se belangrijk maar ik zou het wel waarderen als er een tweede versie van Black Panther komt. Dat zou ik wel echt leuk vinden.” (Roderick, 16, Kaapverdiaans/Antilliaans, student). Het is opvallend dat deze respondenten van mening zijn dat er niet per se meer films zoals Black Panther gemaakt moeten worden omdat de respondenten in kwestie heel lovend spraken over de film Black Panther en de boodschap van de film. Uit de focusgroepen wordt niet duidelijk waarom de respondenten niet enthousiast zijn voor meer films zoals Black Panther.

In de focusgroepen waren ook andere visies aanwezig over het toekomstperspectief van rassenrepresentatie in de media. Volgens een van de respondenten was het voor de toekomst van belang dat donkere mensen in Nederland meer het voortouw zouden nemen om zo de rassenrepresentatie in de Nederlandse media aan te pakken;

“Ik denk dat als we hier zoiets willen laten gebeuren dan moet het echt vanuit de Black people komen. En in Amerika heb je natuurlijk veel meer Black People en die beseffen zich nu ook, ik ben een Afrikaan. Dat zie ik hier in Nederland niet bij de donkere mensen. Het is hier wat minder. Maar ik denk dat het wel komt uiteindelijk.” (Mo, 29, Senegalees – Guinees, werkend).

Deze respondent hangt het toekomstperspectief van rassenrepresentatie in de media samen met het optreden van donkere mensen in Nederland. Hierbij maakt hij opvallend genoeg de vergelijking met donkere mensen in Amerika. Dit lijkt aan te tonen dat deze respondent de

toestanden in Amerika als voorbeeld ziet voor de mogelijke ontwikkeling van rassenrepresentatie in de Nederlandse media.

Daarnaast waren er ook respondenten die het toekomstperspectief van rassenrepresentatie in de media afhangen aan de filmindustrie. Zo vertelt een respondent over zijn visie op het toekomstperspectief van rassenrepresentatie in de media en de rol van de filmindustrie hierin;

“De conclusie die ik hieruit kan stellen is dat grote filmstudio’s eigenlijk het voortouw moeten trekken om dingen, zoals dit voort te zetten. Want hun kunnen er echt invloed op hebben. Als je zeg maar kijkt naar het publiek dat Black Panther heeft getrokken. Dan zou je daar best wel iets diepers op kunnen maken. Ook iets wat gewoon veel meer op de voorgrond ligt. Die aspecten die deze film heeft, die elementen. Want nu ligt het gewoon een beetje op de achtergrond, het zijn kleine dingen die je moet weten en kan zien. Maar het is niet het hoofdonderwerp van de film.” (Riddick, 23, Surinaams/Nederlands, student).

Een andere respondent deelde de dezelfde mening over de belangrijke rol van de filmindustrie in het toekomstperspectief van rassenrepresentatie in de media. Om deze belangrijke rol van de filmindustrie duidelijk te maken maakte deze respondent een brug naar wat volgens haar het probleem is in de filmindustrie met betrekking tot rassenrepresentatie;

“Alleen, kijk dat is het lastige. Het probleem blijft natuurlijk dat bedrijven zoals Marvel, de CEO’s, de bazen daarvan zijn gewoon uhm, witte mensen. En die zien niet zo snel het probleem en zeker niet als ze boven de leeftijd van 50 ofzo zijn.” (Amanda, 23, Nederlands, werkend).

4.3 BESPREKING BLACK PANTHER

Het thema beoordeling van de film Black Panther is gecreëerd aan de hand van de reacties van de respondenten op de film. De film Black Panther is uitgebracht in 2018 (IMDB, 2018). Tijdens de focusgroepen is de respondenten een trailer van de film Black Panther getoond om zo de geheugens van de respondenten op te frissen. Na het bekijken van deze trailer is

de respondenten gevraagd wat zij van de film Black Panther vonden na het bekijken van de film. Uit deze reacties zijn er vervolgens verschillen sub thema's gecreëerd.

4.3.1 BEOORDELING BLACK PANTHER

Tijdens de focusgroepen zijn alle respondenten gevraagd om de film Black Panther te beoordelen. Uit deze reacties blijkt dat de meerderheid van de respondenten lovend waren over de film Black Panther. De positieve beoordelingen van de respondenten doelden op verschillende aspecten van de film zoals de acteerkunsten van de acteurs en actrices in de film; "Ik vond het echt een hele goeie film. Dat weet ik nog. Goeie Black actors, mooie verhaallijn. Goede acteurs. Goede hoe noem je dat? 3D technieken. Het was echt heel goed verwerkt eigenlijk" (Dayzer, 34, Kaapverdiaans, werkend)

Naast de acteurs en actrices in de film Black Panther spraken de respondenten ook lovend over specifieke scènes of de visual effects in de film;

"Ja bij die waterval. En dat al die verschillende groepen die ze dan hebben, die staan aan de zijkant. Ja, ik vond dat echt bizar mooi om te zien. Ja ik weet niet waarom. Nee, maar in principe dat is iets bij andere Marvel films, had je dat niet zeg maar. Dat het echt, dat er echt ook gewoon mooie gebieden worden getoond." (Amanda, 23, Nederlands, werkt).

Opmerkelijk is dat een van de respondenten bij de beoordeling van de film Black Panther de muziek in de film benoemde als een van de positieve factoren omdat hij de muziek herkende vanuit zijn Senegal; "Ja gewoon echt goeie acteurs waren het. Maar wat ik ook leuk vond aan de film – je hoort in die film hoor je ook die Afrikaanse beats. Dus ik hoorde veel beats die wat ze in Senegal maken" (Mo, 29, Senegalees/Guinees, werkend).

Naast dat er lovende beoordelingen waren over de film Black Panther en specifieke onderdelen van de film zoals de acteurs en actrices, scènes in de film of muziek in de film waren er ook respondenten die film negatief beoordeelden;

"Ik vond de film zelf niet per se boeiend ofzo. Het verhaal zelf hoe het liep, dat die Michael B. Jordan - ik vond dat hij boos was en dat hij heel de tijd Wakanda kapot

wilde maken. Dat vond ik niet zo spannend. Dat vond ik best wel cliché” (Robby, 22, Antilliaans/Kaapverdiaans, student).

Om dit statement verder te verklaren vertelde de respondent over zijn verwachtingen voorafgaand aan de film; “Ik had wel wat meer diepgang verwacht, dat is het een beetje. Het leek nu een boos kindje die zeg maar ook erbij wilde horen maar die gewoon boos was waardoor hij iedereen daardoor kapot wilde maken” (Robby, 22, Antilliaans/Kaapverdiaans, student).

Deze verklaring over zijn verwachtingen voorafgaand aan de film lijken te impliceren dat deze respondent de film negatief beoordeelde omdat zijn verwachtingen niet waar zijn gemaakt. Hierbij is het moeilijk om te onderscheiden of zijn negatieve beoordeling van de film afkomstig is uit deze verwachtingen of simpelweg omdat hij het een slechte film vindt.

4.3.2 VERGELIJKING MET ANDERE FILMS

De film Black Panther is onderdeel van Marvel Universe. De Marvel films zijn gekenmerkt door stripfiguren zoals Black Panther (Marvel, N.D.a).. Tijdens de beoordeling van de film Black Panther maakten meerdere respondenten de vergelijking met andere Marvel films; “Het is eigenlijk een beetje het tegenovergestelde van elke andere Marvelfilm. Bij elke andere Marvel film heb je een wit team, met een andere donkere guy erbij die bij de good guy zit. Dit is letterlijk precies het tegenovergestelde.” (Dion, 19, Nederlands, student).

Ondanks het feit dat de film Black Panther onderdeel is van Marvel is het opmerkelijk dat de vergelijking met andere Marvel films meerdere keren wordt gemaakt om de waarde van de film Black Panther uit te drukken.

Zoals respondenten de vergelijking maakten tussen Black Panther en Marvel films waren er ook respondenten die de vergelijking maakten tussen Black Panther en andere films om de film Black Panther te beoordelen; “Zeg maar als losstaande film van een superhero zelf, vind ik dit wel de beste man.” (Riddick, 23, Surinaams/Nederlands, student). Deze respondent maakt de vergelijking met andere films binnen een kader van superheldenfilms. Een andere respondent maakte de vergelijking met een breder kader aan films om zijn visie op de inhoud van de film Black Panther aan te tonen; “Dus het is eigenlijk gewoon precies het tegenovergestelde van alle andere films die we al gewend zijn.” (Dion, 19, Nederlands, student). Beide vergelijkingen die de respondenten maken tonen aan dat de

film Black Panther wordt gezien als een progressieve film, binnen het kader van superheldenfilms maar ook daarbuiten.

4.4 KIJK OP REPRESENTATIE IN BLACK PANTHER

Het thema kijk op representatie in Black Panther komt voort uit de focusgroepen waarin de respondenten hun visie delen op de representatie in de film Black Panther.

4.4.1 IDENTIFICATIE

Volgens Kellner (2011) ontwikkelt de constructie van identiteit zich door producten en diensten van de populaire cultuur omdat media het publiek materiaal en beelden biedt die zij op hun beurt gebruiken om betekenis te geven aan hun eigen identiteit met betrekking tot geslacht, klasse, etniciteit, ras en seksualiteit (Kellner, 2011). Het sub-thema identificatie is gecreëerd aan de hand van de reacties van de respondenten op de film Black Panther waarin de respondenten elementen in de film benoemden waarin ze zichzelf konden identificeren. Uit de reacties blijkt dat de respondenten zichzelf het meeste konden identificeren met de representatie van cultuur in de film Black Panther; "Ja bij ons ook in de cultuur – bij ons val je ook terug op je ouders of op je ouderen om dingen te vragen. Dat vond ik wel iets hebben." (Semmy, 29, Kaapverdiaans, werkend). Deze respondent sprak over een scene die hem het meest was bijgebleven uit de film, waarin T'Challa zijn vader om advies vraagt. Deze scene ontroerde hem omdat hij zichzelf in de scene herkende. Daarnaast sprak hij ook over de rol van vrouwen in de film Black Panther en waarom hij dit van belang vond; "Ik vind het wel goed. In onze cultuur, in de Afrikaanse cultuur is de vrouw toch wel belangrijk. Een steunpilaar. Dat is ook goed teruggekomen in de film." (Semmy, 29, Kaapverdiaans, werkend). Deze respondent sprak met veel lof over de representatie van cultuur en vrouwen in de film Black Panther omdat dit voor hem een ware reflectie was van zijn cultuur. Een andere respondent sprak over dezelfde wijze over de muziek in de film omdat hij de muziek herkende vanuit Senegal waar de respondent zelf vandaan kwam; "Maar wat ik ook leuk vond aan de film - In de film hoor je ook die Afrikaanse beats. Dus ik hoorde veel beats die wat ze in Senegal maken." (Mo, 29, Senegalees/Guinees, werkend). Voor deze respondenten waren de representaties van cultuur in de film Black Panther

elementen waarin zij zichzelf konden identificeren omdat zij de representaties als ware weerspiegeling zagen van hun cultuur en afkomst.

Andere respondenten konden zich op een andere wijze identificeren met de film Black Panther wat zich vervolgens uitte in een vorm van fandom. Een van de onderdelen van populaire cultuur is fandom waarbij het publiek fan wordt van een populair cultuurproduct, in dit geval is dat de film Black Panther. Uit de focusgroepen blijkt dat er meerdere respondenten waren die na het bekijken van de film zich gingen uitdrukken zoals de acteurs in de film Black Panther door middel van gedrag en taal. Zo vertelt een van de respondent dat hij de Wakanda groet twee weken lang na het bekijken van de film nog nadeed omdat hij zich verbonden voelde met de film Black Panther; "En zoals Riddick zegt die broederschap met hun voel je ook. Je doet zelfs die groet 2 weken lang" (Eren, 22, Turks, student). Een andere respondent vertelde over haar klas waarin zij ook de Wakanda groet nadeed met haar vriendinnen; "In de klas ook heel de tijd deed ik zo Wakanda Forever. Ik sprak ook met mijn vriendinnen zo. Dat bleef echt lang zo doorgaan, ik weet niet hoelang dat heeft geduurd." (Divana, 21, Kaapverdiaans, student). Beide respondenten spreken over de Wakanda groet die ze na het bekijken van de film nadeden. Volgens Fiske (1992) uit zich fandom in verschillende vormen. Binnen de respondenten is het duidelijk dat er sprake is van 'enunciative productivity', een van de vormen waarin fandom geuit wordt waarin fans zich uitdrukken op een bepaalde wijze wat overeenkomt met het product in de vorm van gedrag of kleding (Fiske, 1992).

4.4.2 VERHAALLIJN BLACK PANTHER

Bij de bespreking van de representatie in de film Black Panther werd de verhaallijn van de film geprezen door de respondenten omdat ze mening waren dat de film Black Panther een ander beeld laat zien dan andere films. Deze respondent maakte hierbij de vergelijking met andere Marvel films om zijn punt duidelijk te maken;

"Bij andere films was het bijvoorbeeld Captain America die de sterkste is. De blanken zijn goed en de donkere mensen die leven in armoede. In Black Panther was het andersom. De donkere mensen leven in Wakanda en dat is rijker dan de rest en dat vond ik wel leuk om te zien" (Roderick, 16, Kaapverdiaans/Antilliaans, student).

Opmerkelijk is dat deze respondent de vergelijking maakt tussen Marvel films en hierbij de representatie van donkere mensen in de films betreft. Hij was mening dat in andere films donkere mensen voornamelijk worden afgespiegeld als arme mensen en dat Black Panther ons een ander beeld toont door Wakanda als rijk Afrikaans land te tonen. Deze respondent maakte de vergelijking met andere Marvel films om de waarde van de verhaallijn van de film Black Panther aan te tonen. Een andere respondent sluit zich hierbij aan en stelt het volgende; "In Black Panther zit meer cultuur. Meer puurheid om het maar zo te noemen." (Dayzer, 34, Kaapverdiaans, werkend/student). Volgens deze respondent is de representatie van cultuur in de film Black Panther van grote waarde omdat het volgens hem een realistische representatie is van de Afrikaanse cultuur, waaronder zijn eigen Kaapverdiaanse cultuur. Een andere respondent deelde dezelfde mening over de waarde van de film Black Panther en maakte vervolgens de conclusie dat de verhaallijn van Black Panther zo waardevol was dat meer mensen de film moesten zien; "Dus ik vind Black Panther ook zeker een film die witte mensen moeten zien." (Cynthia, 29, Kaapverdiaans, werkend).

Door deze reacties van de respondenten wordt het duidelijk dat de respondenten de verhaallijn van de film Black Panther van grote waarde vinden en dat de respondenten van mening zijn dat de film Black Panther een ander en progressief beeld toont van donkere mensen.

4.4.3 REPRESENTATIE VAN AFRIKA

De film Black Panther werd door de respondenten geprezen om haar representatie van Afrika in de film. De respondenten waren het over het algemeen met elkaar eens dat de film Afrika toont op een andere wijze dan dat ze hebben gezien in andere films;

"Ja ik vind dat mensen zo wel een beter beeld krijgen van hoe Afrika in totaal eruitziet. Want heel veel mensen denken van het is gewoon een jungle, mensen leven daar samen met leeuwen en tijgers. En zo'n beeld wordt er eigenlijk wel gekweekt van Afrika, terwijl dat eigenlijk helemaal niet het geval is." (Riddick, 23, Surinaams/Nederlands, student).

Een andere respondent deelde dezelfde mening over de representatie van Afrika in de film Black Panther;

“Maar wat bijvoorbeeld ook wel lauw was is dat ze, normaal als je denkt aan Afrika of als ze Afrika portretteren op tv of films, dan zie je gelijk een arm land. Er is niks, blablabla. En dit, er was een en al technologie. Ze hadden de belangrijkste wapens en vloeistoffen.” (Lisa, 23, Nederlands, student).

Deze respondenten waren van mening dat de film Black Panther in staat is om men beter te informeren over de ware Afrika omdat er volgens hen een ander beeld van Afrika in de media wordt getoond waarin Afrika een arm werelddeel is waar men in een jungle samenleeft met dieren. Volgens deze respondenten is de film Black Panther erin geslaagd om een ware en veelzijdig representatie te geven van Afrika in de film. Ook bespraken de respondenten de representaties van de verschillende stammen in de film Black Panther; “Maar dat is wel lauw ze hebben ook verschillende Afrikaanse stammen laten zien met die kleren.” (Riddick, 23, Surinaams/Nederlands, student). Een andere respondent had dezelfde mening over de representatie van Afrikaanse stammen in de film Black Panther; “In Afrika heb je toch soort van die tradities dat mensen met zo’n ding tussen hun lippen en kaak hebben. Dat vond ik ook heel tof om te zien” (Eren, 22, Turks, student)

Deze reacties tonen aan dat de respondenten waarde hechten aan de representaties van Afrika als werelddeel en de representaties van de Afrikaanse stammen in de film Black Panther.

4.4.4 REPRESENTATIE VAN DONKERE MENSEN

Tijdens de bespreking van representatie in de film Black Panther werd er lovend gesproken over de representatie van vrouwen in de film. De respondenten waren van mening dat de representatie van de vrouwen in de film Black Panther vooruitstrevend was omdat de vrouwen geen stereotyperende rollen vervulden in de film;

“Ik was eigenlijk gewoon trots op de vrouwen. Die hadden echt een andere rol in de film. Meestal heeft de vrouw een ondergeschikte rol in een film. Dan wordt ze verliefd en dan kiest ze voor de man. En in dit geval had ze zoiets van ik kies meer voor mijn land dan voor jou. Dus voor mij - ik was echt trots op de vrouw zelf” (Cynthia, 29, Kaapverdiaans, werkend).

Deze respondent was erg trots op de vrouwen in de film Black Panther omdat ze van mening was dat de vrouwen op zich staande rollen in de film vervulden en dat ze in tegenstelling tot andere films geen ondergeschikte rollen vervulden. Daarnaast werd de rol van de vrouw in combinatie met de rol van hoofdrolspeler T'Challa ook besproken door meerdere respondenten; "T'Challa die heeft eigenlijk 2 vrouwen als 2 vechters naast zich. En meestal heb je een hoofdvechter en dan zijn er altijd mannelijke bijvechters. En nu worden die vrouwen gewoon als vechters neergezet en dat vind ik wel tof." (Cynthia, 29, Kaapverdiaans, werkend). Hierbij is het opvallend dat de respondent benoemt dat de vrouwen naast de hoofdrolspeler T'Challa een waardevolle rol spelen als vechters en dat deze vrouwen T'Challa ondersteunen in zijn strijd. Een andere respondent vond de rol van de vrouwen in de film zo waardevol dat hij stelde dat de hoofdrolspeler T'Challa zonder deze vrouwen niet zou slagen; "De vrouw wordt ook sterk neergezet. Want zonder die vrouw komt ie niet ver. Dus vond het wel goed terugkomen." (Semmy, 29, Kaapverdiaans, werkend). Uit de reacties van deze respondenten blijkt dat de representatie van de vrouw in de film Black Panther als vooruitstrevend wordt gezien omdat de respondenten stellen dat de representaties van de vrouw in deze film verschilt met dat van andere films waarin vrouwen in ondergeschikte rollen worden gerepresenteerd.

Uit deze reacties van de respondenten blijkt dat er veelal werd gesproken over de representatie van de donkere vrouwen in de film. In verhouding wordt er veel minder gesproken over de representatie van de donkere mannen in de film Black Panther. Er was een respondent die sprak over de representatie van donkere mensen in het algemeen in de film Black Panther; "Wat sterk was bij Black Panther was dat donkere mensen gezien konden worden als slim en dat ze hun eigen ding konden doen." (Semmy, 29, Kaapverdiaans, werkend). Deze respondent spreekt over de positieve representatie van donkere mensen in de film waar ze getoond worden als slimme en onafhankelijke mensen. Alhoewel de respondent spreekt over de representatie van donkere mensen in de film ongeacht het geslacht is het opmerkelijk dat de respondenten meer te spreken waren over de representatie van donkere vrouwen en dan over de representatie van donkere mannen in de film Black Panther.

4.4.5 IMPACT BLACK PANTHER

Het sub-thema impact van de film Black Panther is gecreëerd omdat er tijdens de focusgroepen aan de respondenten is gevraagd wat voor impact de film Black Panther op hen persoonlijk had gemaakt. De reacties hierop waren verdeeld. Enerzijds waren er respondenten die toegaven dat de film Black Panther een grote indruk op hen heeft gemaakt. Zoals een respondent die vertelde dat hij trots was op de film; “Winnaars. Dit was gewoon een film die we een keer nodig hadden. Dat je echt zegt van, ik ben trots.” (Semmy, 29, Kaapverdiaans, werkend). Hier vertelt de respondent dat hij vindt dat we deze film nodig hadden. Met ‘we’ refereert de respondent naar donkere mensen omdat hij van mening is dat de film Black Panther ons een beeld toont van donkere mensen als winnaars. Hiermee wilde hij duidelijk maken dat dit beeld in andere films ontbreekt.

Uit andere reacties blijkt dat de respondenten ook van mening zijn dat de film Black Panther wel degelijk impact heeft gemaakt maar dat de impact van de film Black Panther wellicht te danken is aan het bereik van Marvel Universe. En het feit dat de film Black Panther de eerste Marvel film is waar voornamelijk donkere acteurs en actrices in spelen; “Weet je wat ik denk, waarom is het een mijlpaal is omdat Marvel best wel bekend is. Nooit is er een film gekomen met alleen Black People. Dat maakt het een mijlpaal” (Nina, 30, Antilliaans, werkend). Opvallend hierbij is dat de respondenten de impact van Black Panther vaak linken aan het bereik van Marvel. En niet Black Panther als losstaande film.

Alhoewel de respondenten positief zijn over de film en het bereik van Black Panther als Marvel film zijn andere respondenten minder positief over de impact van Black Panther zelf; “Veel mensen die zien het gewoon als een superhero film, gaan erheen, kijken het, leuk, T’Challa wint, klaar.” (Riddick, 23, Surinaams/Nederlands, student). Een andere respondent deelde dezelfde mening maar betrok hierbij zijn eigen positie als donkere man;

“Ik denk het niet. Sommige mensen gaan gewoon het theater in, kijken de actie en kijken gewoon naar het verhaal. Ze kijken niet naar bepaalde punten in de film, waar wij wel vaak op letten, automatisch.” (Dennis, 31, Kaapverdiaans, werkend).

Beide respondenten delen de mening dat de film Black Panther impact heeft gemaakt maar beide respondenten twijfelen aan het bereik van deze impact. Ze stellen beide dat wellicht niet iedereen dezelfde boodschap uit de film haalt en dat dit verschil wellicht zou kunnen

liggen aan de etniciteit van de kijker. Om dit standpunt concreter te maken stelt een van de respondenten het volgende; "Ik denk niet dat Black Panther nou zoveel heeft geholpen. Tenminste, om mensen die negatief denken te overhalen." (Riddick, 23, Surinaams/Nederlands, student). Hiermee wil de respondent duidelijk maken dat hij van mening is dat de impact van de film Black Panther niet groot genoeg is om racisme in de Nederlandse samenleving te bestrijden.

4.6 AFSLUITING

Op basis van de interviews zijn er vier thema's gecreëerd: film/kijkgedrag, kijk op representatie in de media, bespreking van de film Black Panther en kijk op identificatie in Black Panther. Binnen deze grote thema's bevinden zich kleinere thema's. Binnen het grote thema film/kijkgedrag zijn er kleinere thema's gecreëerd zoals motivatie om films te kijken, motivatie om Black Panther te kijken en voorkeur voor films/televisie. Binnen het thema kijk op representatie in de media bevinden de kleinere thema's eigen ervaringen, betekenis van diversiteit, beoordeling representatie in de media en toekomstperspectief representatie zich. Binnen het thema bespreking van de film Black Panther zijn de kleinere codes beoordeling van de film Black Panther en vergelijking met andere films gecreëerd. Binnen het thema kijk op representatie in Black Panther zijn er kleinere thema's gecreëerd zoals identificatie, verhaallijn Black Panther, representatie van Afrika, representatie van donkere mensen en impact van Black Panther.

5. CONCLUSIE

Om te onderzoeken op welke wijze Nederlandse millennials betekenis geven aan rassenrepresentatie in de film Black Panther, is de volgende hoofdvraag opgesteld;

Hoe geven Nederlandse millennials betekenis aan rassenrepresentatie in de film Black Panther?

Uit het onderzoek blijkt dat de Nederlandse millennials in het onderzoek betekenis geven aan rassenrepresentatie door middel van de representaties van donkere vrouwen en de representaties van Afrika als rijk werelddeel in de film Black Panther. Uit de focusgroepen blijkt dat de respondenten voornamelijk grote waarde hechten aan deze elementen van de film. Dit komt voornamelijk voort uit de wijze waarop de film Black Panther in staat is om de donkere vrouwen in de film in gelijke rollen naast de hoofdrolspeler T'Challa te positioneren. De karakters die de donkere vrouwen in de film Black Panther vervullen worden omschreven als slimme en onafhankelijke rollen waarin de vrouw niet afhankelijk is van een man. Volgens de respondenten en critici is dit vooruitstrevend omdat de vrouw in andere films vaak ondergeschikte rollen vervult (Mafe, 2015). Daarnaast zijn de respondenten te spreken over het beeld dat de film Black Panther toont van Afrika als rijk werelddeel. Alhoewel het feit dat Wakanda een fictief land is wordt de representatie van Afrika in de film Black Panther als vooruitstrevend bestempeld omdat dit beeld strookt met van oudsher stereotyperende beelden dat Afrika een arm werelddeel is wat alleen kan voortbestaan met hulp van de Westerse wereld. Het onderzoek richtte zich op de representatie van ras maar het is opmerkelijk dat uit de resultaten van de focusgroepen blijkt dat de representatie van de donkere man in de film Black Panther niet of nauwelijks wordt besproken door de respondenten.

Daarnaast blijkt uit de resultaten dat de respondenten de representatie van ras in de film Black Panther zo waardevol vinden dat zij deze boodschap graag met meerdere mensen wilden delen. Een van de respondenten stelde dat ze van mening was dat vooral blanke mensen de film moesten zien omdat ze wellicht iets kunnen leren van de film. Maar er bestaat ook een bezorgdheid onder de respondenten waarin er wordt gesteld dat mensen met een blanke huidskleur wellicht anders kijken naar de boodschap van de film Black

Panther dan mensen met een donkere huidskleur. Hiermee erkennen de respondenten de invloed van hun etniciteit op de wijze waarop zij betekenis geven aan de rassenrepresentatie in de film Black Panther.

De resultaten van de focusgroepen komen grotendeels overeen met het literatuuronderzoek. Echter zijn er verschillen. Volgens critici is de film Black Panther een baanbrekende rol vanwege haar rassenrepresentatie en heeft dit grote impact gemaakt op het publiek en de filmindustrie. Uit de resultaten van de focusgroepen blijkt echter dat de impact op de Nederlandse millennials in het onderzoek beperkt is. Tijdens de focusgroepen spraken de respondenten met veel lof over de film en was er zelfs sprake van fandom, waarin enkele respondenten de Wakanda groet uitvoerden binnen hun sociale kringen. Maar op de vraag of er vergelijkbare films zoals Black Panther geproduceerd moesten worden waren de respondenten terughoudend. Hierbij beargumenteerden de respondenten voornamelijk dat er al genoeg Black films waren en dat door de komst van vergelijkbare films de waarde van de boodschap in de film Black Panther wellicht verloren zou kunnen gaan.

5.1 DISCUSSIE

Alhoewel de Nederlandse millennials uit het onderzoek lovend spreken over de representaties van ras in de film Black Panther is de aanwezigheid etniciteit in andere films geen doorslaggevende factor voor de respondenten om films wel of niet te bekijken. Dit lijkt te impliceren dat de Nederlandse millennials weinig waarde hechten aan rassenrepresentatie in andere films dan Black Panther. Ook zijn de Nederlandse millennials kritisch op de representatie van ras op de Nederlandse televisie. De kritiek bestaat niet alleen uit een oordeel op de afwezigheid van donkere mensen in de Nederlandse media maar ook uit een oordeel op de inhoud van de rollen die donkere mensen momenteel vervullen in de Nederlandse media zoals Jandino Asporaat. In dit onderzoek wordt het niet duidelijk waarom er verschillen bestaan in de wijze waarop Nederlandse millennials kijken naar rassenrepresentatie in films en in de Nederlandse televisie. Dit verschil tussen films en televisieprogramma's roept echter wel vragen op, die in een vervolgonderzoek onderzocht kunnen worden. Ook is het van belang om in een vervolgonderzoek aandacht te besteden aan de wijze waarop het publiek naar de representatie van ras kijkt in de Nederlandse media, omdat het uit dit onderzoek blijkt dat een deel van het publiek kritisch is naar aanwezig van etniciteit in de Nederlandse media. Een vervolgonderzoek waarin de wijze

waarop het publiek kijkt naar de representatie van ras in de Nederlandse televisie kan bijdragen aan de representatie van ras op de Nederlandse televisie om zo een ware weerspiegeling van de bevolking te kunnen tonen op de televisie.

Er is sprake van enkele beperkingen binnen het onderzoek. Voor het onderzoek is er gekozen om data te verzamelen door middel van focusgroepen. Er is gekozen voor deze onderzoeksmethode om de interactie tussen de participanten te kunnen onderzoeken om zo onderliggende gedachten en meningen te vinden. Een nadeel van focusgroepen is echter dat er sprake is van verschillende persoonlijkheden binnen een focusgroep, met als mogelijk gevolg dat sommige persoonlijkheden de discussie kunnen overheersen waardoor andere participanten weinig aan het woord komen (Kitzinger, 1994; Morgan, 1996). Tijdens de focusgroepen werd het duidelijk dat sommige participanten zich niet altijd comfortabel voelden om zich vrij uit te spreken. Dit kan door verschillende factoren veroorzaakt worden zoals een angst om andere participanten of om de interviewer te beledigen. Een aanbeveling voor een vervolgonderzoek is dan ook om informatie te vergaren aan de hand van verschillende onderzoeksmethodes zoals diepte-interviews of misschien wel kwantitatief onderzoek.

Tenslotte zijn er in de focusgroepen twee verschillende vragenlijsten gebruikt om zo de verschillen tussen de focusgroepen aan te tonen. Uit het onderzoek blijkt dat de verschillende vragenlijsten niet van invloed zijn op de resultaten. Uit de resultaten van beide vragenlijsten blijkt namelijk dat de resultaten over het algemeen overeenkomen tussen de respondenten. Ook bestaat de sample van de respondenten uit een diverse groep met zeven verschillende etniciteiten, verschillende leeftijden en is de man/vrouwverdeling evenredig verdeeld. Hierbij kan er dus gesteld worden dat er sprake is van een representatief onderzoek.

6. BRONVERMELDING

- Allen, M. D. (2018). If You Can See It, You Can Be It: Black Panther's Black Woman Magic. *Journal of Pan African Studies*, 11(9), 20-23. Opgehaald van <http://jpanafrican.org/docs/vol11no9/11.9-special-3-Allen.pdf>
- Altheide, D. L. (1984). Media hegemony: A failure of perspective. *Public Opinion Quarterly*, 48(2), 476-490. <https://doi.org/10.1086/268844>
- Ang, I. & Morley, D. (1989) Mayonnaise culture and other European follies, *Cultural Studies*, 3(2), 133-144. <https://doi.org/10.1080/09502388900490091>
- Babcock, M., Beskow, D. M., & Carley, K. M. (2018). Beaten up on Twitter? Exploring fake news and satirical responses during the Black Panther movie event. In *International Conference on Social Computing, Behavioral-Cultural Modeling and Prediction and Behavior Representation in Modeling and Simulation*, 97-103. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-93372-6_12
- Begrip. (N.D) Over NPO [Website]. Opgehaald van <https://over.npo.nl/organisatie/wie-zijn-wij/waar-staat-de-npo-voor#begrip>
- Bell, J. M., & Hartmann, D. (2007). Diversity in everyday discourse: The cultural ambiguities and consequences of "happy talk". *American Sociological Review*, 72(6), 895-914. <https://doi.org/10.1177/000312240707200603>
- Bink, S., & Massaro, G. Media en etnisch culturele diversiteit in Nederland. Opgehaald van <http://www.communicatie-en-diversiteit.nl/wpcontent/uploads/2019/01/Migrantenmedia-in-Nederland-2007.pdf>
- Bijnaar, A., & Maris, C. (2014). Zwart als roet Zwarte Piet in de liberale rechtsstaat. *Filosofie & Praktijk*, 35(3), 5-22. Opgehaald van http://verenigingfilosofischepraktijk.nl/wpcontent/uploads/2014/11/BW_FPnr3_2014.pdf#page=5
- Boeije, H. (2009). *Analysis in qualitative research*. London: Sage publications.
- Brennen, B.S. (2017). *Qualitative Research Methods for Media Studies second edition*. New York: Taylor & Francis
- Brooks, D. E., & Hébert, L. P. (2006). Gender, race, and media representation. *Handbook of gender and communication*, 16, 297-317. Opgehaald van <https://pdfs.semanticscholar.org/06fb/5572010dd3ac28cfd4c7452fa2a05501ac0c.pdf>
- Braun V., Clarke V., Hayfield N., Terry G. (2019) Thematic Analysis. In: *Liamputtong P. (eds)*

- Handbook of Research Methods in Health Social Sciences*. Springer, Singapore. 843-860. DOI: 10.1007/978-981-10-5251-4_103
- Cachet, L., & van Duin, M. (2015). Sinterklaasintocht in Gouda: hoe een kinderfeest een crisis werd. *Lessen uit crises en mini-crisis 2014*, 279-294. Opgehaald van <https://www.ifv.nl/kennisplein/Documents/20151109-IFV-Crisis-15-Sinterklaas.pdf>
- Cartier, N. (2014). Black women on-screen as future texts: A new look at Black pop culture representations. *Cinema Journal*, 53(4), 150-157.
DOI: 10.1353/cj.2014.0050
- Chauvin, S., Coenders, Y., & Koren, T. (2018). Never having been racist: Explaining the blackness of blackface in the Netherlands. *Public Culture*, 30(3), 509-526.
<https://doi.org/10.1215/08992363-6912163>
- Clarke, A. (1993). White on Black: Images of Blacks in Western Popular Culture, *Journal of Design History*, 6(3), 218–220, <https://doi.org/10.1093/jdh/6.3.218>
- Cutting, J. E. (2016). Narrative theory and the dynamics of popular movies. *Psychonomic bulletin & review*, 23(6), 1713-1743. <https://doi.org/10.3758/s13423-016-1051-4>
- D’Agostino, A. M. (2018). “Who are you?”: representation, identification, and self-definition in Black Panther. *Safundi*, 20(1), 1-4.
<https://doi.org/10.1080/17533171.2019.1552346>
- Disney. [Music Wizard]. (2018, Mei, 05). *Museum Scene HD Complete - Black Panther – Killmonger Theme | 'These Items are not for Sale'*. [Youtube video]. Opgehaald van https://www.youtube.com/watch?v=yYwr6Q1HI_4
- Disney. [Youtube Movies]. (2018, Mei, 29). *Black Panther (2018)*. [Youtube video] Opgehaald van <https://www.youtube.com/watch?v=hyxXzccZKjo>
- Dralega, C. A. (2019). The Symbolic Annihilation Of Hegemonic Femininity in Black Panther. *International Journal of Gender, Science and Technology*, 10(3), 462-465. Opgehaald van <http://genderandset.open.ac.uk/index.php/genderandset/article/viewFile/638/999>
- Eckhardt, G. M. (2018). Black Panther: Thrills, Postcolonial Discourse, and Blacktopia. *Markets, Globalization & Development Review*, 3(2), Article 6.
<https://doi.org/10.23860/MGDR-2018-03-02-06>
- Erigha, M. (2018). On the margins: black directors and the persistence of racial inequality in twenty-first century Hollywood, *Ethnic and Racial Studies*, (41)7, 1217-1234,

DOI: [10.1080/01419870.2017.1281984](https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1281984)

- Emerson, R. W. (2015). Convenience sampling, random sampling, and snowball sampling: How does sampling affect the validity of research?. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 109(2), 164-168. <https://doi.org/10.1177/0145482X1510900215>
- Faithful, G. (2018). Dark of the World, Shine on Us: The Redemption of Blackness in Ryan Coogler's *Black Panther*. *Religions*, 9(10), 304. <https://doi.org/10.3390/rel9100304>
- Fandom. (N.D.). *Remote Access Kimoyo Beads*. Marvel Cinematic Universe Fandom. Opgehaald van https://marvelcinematicuniverse.fandom.com/wiki/Remote_Access_Kimoyo_Beads
- Ferri-Reed, J. (2013). Millennials-generation" screwed" or generation" shrewd?". *The Journal for Quality and Participation*, 36(1), 22-23. Opgehaald van <https://search.proquest.com/docview/1366045805?pq-origsite=gscholar>
- Fiske, J. (1992). The cultural economy of fandom. In: Lewis LA (ed.) *The Adoring Audience: Fan Culture and Popular Media*. New York, NY: Routledge, pp. 30–49.
- Fiske, J. (2010). *Understanding popular culture*. London: Routledge.
DOI: 10.4324/9780203837177
- Fiske, J. (2011). *Reading the Popular*. London: Routledge,
DOI: 10.4324/9780203837252
- Gamson, W. A., Croteau, D., Hoynes, W., & Sasson, T. (1992). Media images and the social construction of reality. *Annual review of sociology*, 18(1), 373-393.
<https://doi.org/10.1146/annurev.so.18.080192.002105>
- Gaston, J. C. (1986). The destruction of the young black male: The impact of popular culture and organized sports. *Journal of Black Studies*, 16(4), 369-384. Opgehaald van https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002193478601600402?casa_token=mSzaBBF_4RAAAAAA:esP7jG5gqGkfgABVv6r0bmAmZcXMLydBK6wX3X2q1zdqhVONrZy0OmqlGFbguCL367bHs6PjFQ-F
- Gesell, I. (2010). How to lead when the generation gap becomes your everyday reality. *The Journal for Quality and Participation*, 32(4), 21-24. Opgehaald van <https://search.proquest.com/docview/219117476?accountid=13598>
- Gibbs, A. (1997). Focus groups. *Social research update*, 19(8), 1-8. Opgehaald van <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU19.html>
- Gladney, M. J. (1995). The Black arts movement and hip-hop. *African American*

Review, 29(2), 291-301. DOI: 10.2307/3042308

Goldberg, D. (2017). Introduction: Traces of Pan Africanism and African Nationalism in Africa Today. *Theoria*, 64(153), 1-9. <https://doi.org/10.3167/th.2017.6415302>

Guerrero, E. (1995). The Black man on our screens and the empty space in representation. *Callaloo*, 18(2), 395-400. Opgehaald van <http://www.jstor.org/stable/3299085>

d'Haenens, L., El Sghiar, H., & Golaszewski, S. (2010). Media en etnisch-culturele minderheden in de Lage Landen: Trends in 15 jaar onderzoek. In S. Van Bauwel, E. Van Damme, & H. Verstraeten (Eds.), *Diverse mediawerelden: Hedendaagse reflecties gebaseerd op het onderzoek van Frieda Saeys* (pp. 210–232). Gent, Belgium: Academia Press.

Hall, S. (1973). Encoding and decoding in the television discourse. Centre for Contemporary Cultural Studies, Birmingham, *Stenciled Occasional Papers, Media Series—SP*, (7). Opgehaald van http://epapers.bham.ac.uk/2962/1/Hall,_1973,_Encoding_and_Decoding_in_the_Television_Discourse.pdf

Hall, S. (1980). Cultural studies: two paradigms. *Media, culture and society*, 2(1), 57-72. Opgehaald van http://www3.gettysburg.edu/~jrudy/history/Cultural%20History%20Readings/Stuart_Hall_Part_I.pdf

Hall, S. (1986). Gramsci's Relevance for the Study of Race and Ethnicity. *Journal of communication inquiry*, 10(2), 5-27.

Hall, S. (1997). The work of representation. *Representation: Cultural representations and signifying practices*, 2, 13-74. Sage. Opgehaald van https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/019685998601000202?casa_token=zWKn4bpc7pgAAAAA:iuCg3h0Fgh1_9-TxvXoEBrOy06-9HBTH7LwMTMII7cvfUyx31oMYZzQ4fPIWWX6tohj2tLnPEWD4

Hall, S., & Du Gay, P. (Eds.). (1996). *Questions of Cultural Identity: SAGE Publications*. Sage. Opgehaald van https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/26007966/20110523164121132.pdf?responsecontentdisposition=inline%3B%20filename%3DQuestions_of_cultural_identity.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20190624%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20190624T165427Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=58f7c71ba93c87b597e98815ca7979dd3d7d0fb6be96250e7ec52d913898878a

Harris, B. (2016, December, 27). *2016 Was the Year Black Cinema Pivoted*. The New

- Republic. Opgehaald van <https://newrepublic.com/article/139472/2016-year-black-cinema-pivoted>
- Hamlet, J. D. (2011). Word! The African American oral tradition and its rhetorical impact on American popular culture. *Black History Bulletin*, 74(1), 27-31. Opgehaald van <http://sociology.morrisville.edu/readings/SOCI101/African%20Americans%20and%20Popular%20Culture.pdf>
- Hartley, J. (2012). *Communication, cultural and media studies: The key concepts*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203814284>
- Hodkinson, P. (2012). Beyond spectacular specifics in the study of youth (sub)cultures. *Journal of Youth Studies*, 15(5), 557-572. DOI: 10.1080/13676261.2012.663891
- Hodkinson, P. (2016). *Media, culture and society: An introduction*. Sage.
- Hodkinson, P. (2016). Spectacular youth?. *Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood*, 266.
- Howe, N., & Strauss, W. (1992). The new generation gap. *ATLANTIC-BOSTON-*, 270, 67-67.
- IMDB. (2018). *Black Panther 2018*. Opgehaald van <http://www.imdb.com/title/tt1825683/>
- IMDB. (2018). *The Birth of a Nation (1915)*. Opgehaald van <https://www.imdb.com/title/tt0004972/>
- Ismail, M., & Lu, H. S. (2014). Cultural values and career goals of the millennial generation: An integrated conceptual framework. *Journal of International Management Studies*, 9(1), 38-49. Opgehaald van <https://pdfs.semanticscholar.org/aa48/111846628582521dc4ef5447e7f475cf7f14.pdf>
- James, D. (1995). That's Blaxploitation. *Roots of the Baadasssss 'Tude*. Opgehaald van <https://monument.greg.org/newspaper10.pdf>
- JINEK & KRO-NRCV. (2018). *Geert-Jan Knoops en Mick van Wely, Lilianne Ploumen en betrokkenen van insemenatievergoedingen, Nick en Simon en Dennis van de Ven en Jeroen van Koningsbrugge*. [Aflevering televisie serie] Opgehaald van KRO-NRCV: https://www.npostart.nl/jinek/06-03-2019/KN_1705166
- Johnson, R. (1986). What is cultural studies anyway?. *Social text*, (16), 38-80. DOI: 10.2307/466285
- Johnson, T. (2018, Februari, 23). *Black Panther is a gorgeous, groundbreaking celebration of black culture*. VOX [Nieuwswebsite]. Opgehaald van <https://www.vox.com/culture>

/2018/2/23/17028826/black-panther-wakanda-culture-marvel

- Johnson, V. (2019, Februari, 13). *The Best Black Movies of the Last 30 Years*. Complex [Nieuwswebsite]. Opgehaald van <https://www.complex.com/pop-culture/the-best-black-movies-of-the-last-30-years/>
- Jouwe, N. L. (2015). Gevangen in een paradox: racisme in Nederland. *Waardenwerk*, 62, 10-23. Opgehaald van https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/41881225/Racisme_Paradox_NJ.pdf?responsecontentdisposition=inline%3B%20filename%3DGevangen_in_een_paradox_racisme_in_Neder.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMACSHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20190624%2Fus-east1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20190624T171548Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=81c1684868eaa87076bb8e0f11f41d2c0210c7ce0f166ddcf2d78fddadb01b27
- Kellner, D. (2003). *Media culture: Cultural studies, identity and politics between the modern and the post-modern*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203205808>
- Kellner, D. (2011). Cultural studies, multiculturalism, and media culture. *Gender, race, and class in media: A critical reader*, 3, 7-18. California: Sage
- Kersten, A., & Verboord, M. (2014). Dimensions of conventionality and innovation in film: The cultural classification of blockbusters, award winners, and critics' favourites. *Cultural Sociology*, 8(1), 3-24. DOI: 10.1177/1749975513480959
- Kilian, T., Hennigs, N., & Langner, S. (2012). Do Millennials read books or blogs? Introducing a media usage typology of the internet generation. *Journal of Consumer Marketing*, 29(2), 114-124. DOI: 10.1108/07363761211206366
- Kitzinger, J. (1994). The methodology of focus groups: the importance of interaction between research participants. *Sociology of health & illness*, 16(1), 103-121. DOI: 10.1111/1467-9566.ep11347023
- Koeman, J. M., Peeters, A. L., & d'Haenens, L. S. J. (2007). Monitor diversiteit 2005: diversiteit als kwaliteitsaspect van de Nederlandse televisie. Opgehaald van <https://repository.uibn.ru.nl/bitstream/handle/2066/56381/56381-OA.pdf>
- Koning, E. (2018). Zwarte Piet, een blackfacepersonage. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 131(4), 551-575. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 35(2), 103-122. <https://doi.org/10.5117/TVGESCH2018.4.001.KONI>
- Lemons, J. S. (1977). Black stereotypes as reflected in popular culture, 1880-1920. *American*

- Quarterly*, 29(1), 102-116. DOI: 10.2307/2712263
- Leurdijk, A., Bodea, G., Dries, J., & Ponsioen, A. (2004). *Quick scan beleid publieke omroep in Europa, Nieuw Zeeland en de Verenigde Staten*. TNO Strategie, Technologie en Beleid. Opgehaald van https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/30973780/omroep-doc-2005-europa-nieuw-zeeland-vs-december-2004.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DQuick_scan_beleid_publieke_omroep_in_Eur.pdf&XAmzAlgorithm=AWS4HMACSHA256&XAmzCredential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20190622%2Fuseast1%2Fs3%2Faws4_request&XAmzDate=20190622T145110Z&XAmzExpires=3600&XAmzSignedHeaders=host&XAmzSignature=25a24dc6893cf1f75fcc40b4734d0abb116f2d6c4d4d16a964f244da2cfbf39f
- Lott, T. (1991). A No-Theory Theory of Contemporary Black Cinema. *Black American Literature Forum*, 25(2), 221-236. DOI: 10.2307/3041684
- Lund, M. (2016). 'Introducing the Sensational Black Panther!' *Fantastic Four* #52–53, the Cold War, and Marvel's Imagined Africa. *The Comics Grid: Journal of Comics Scholarship*, 6, 7. DOI: 10.16995/cg.80
- Lyman, S. M. (1990). Race, sex, and servitude: Images of blacks in American cinema. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 4(1), 49-77. DOI: 10.1007/BF01384770
- Mafe, D. A. (2015). We Don't Need Another Hero": Agent 355 as an Original Black Female Hero in "Y: The Last Man. *African American Review*, 48(1/2), 33-48. Opgehaald van https://www.jstor.org/stable/pdf/24589726.pdf?casa_token=Hnvcl_z0MQEAAAAA:nYBA9_AxsBGyuITxMR4xE7Xjo9qgTalahNASAJ4jblMspniNKtxjP_WIQYmKEjJIDwwnMkcjB0wMaaYNfPRPlqzX-da7b8319o-NUVhRZp1gnCDHPzs
- Marvel. (N.D.a). *Marvel Corporate Information*. Opgehaald van <https://www.marvel.com/corporate/about/>
- Marvel. (N.D.b). *CHARACTER CLOSE UP*. Opgehaald van <https://www.marvel.com/comics/discover/460/black-panther>
- Mastro, D. E., & Behm-Morawitz, E. (2005). Latino Representation on Primetime Television. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 82(1), 110–130. DOI: 10.1177/107769900508200108
- Morgan, D. L. (1996). Focus groups. *Annual review of sociology*, 22(1), 129-152. DOI: 10.1146/annurev.soc.22.1.129

- Morley, D. (2003). *Television, audiences and cultural studies*. London: Routledge.
DOI: 10.4324/9780203398357
- Morris, L. (2018). To the Ancestral Plane: African Spiritism in Ryan Coogler's Black Panther (Marvel Studios, 2018) and the Desensitization to Spiritualism in Hollywood. *Journal of Pan African Studies*, 11(9), 73-76. Opgehaald van <http://www.jpanafrican.org/docs/vol11no9/11.9-special-14-Morris.pdf>
- Motley, C. M., & Henderson, G. R. (2008). The global hip-hop Diaspora: Understanding the culture. *Journal of Business Research*, 61(3), 243-253.
DOI:10.1016/j.jbusres.2007.06.020
- Nama, A. (2009). Brave black worlds: black superheroes as science fiction ciphers. *African Identities*, 7(2), 133-144. DOI: 10.1080/14725840902808736
- Oblinger, D. (2003). Boomers gen-xers millennials. *EDUCAUSE review*, 500(4), 37-47.
Opgehaald van https://www.naspa.org/images/uploads/main/OblingerD_2003_Boomers_gen-Xers_and_millennials_Understanding_the_new_students.pdf
- Omroepen, netten en zenders*. (N.D). Over NPO [Website]. Opgehaald van <https://over.npo.nl/organisatie/wie-zijn-wij/omroepen-netten-en-zenders#content>
- Open voor iedereen*. (N.D). Over NPO [Website]. Opgehaald van <https://over.npo.nl/organisatie/wie-zijn-wij/waar-staat-de-npo-voor#open-voor-iedereen>
- Pate, S. S., & Adams, M. (2013). The influence of social networking sites on buying behaviors of millennials. *Atlantic Marketing Journal*, 2(1), 7. Opgehaald van <https://digitalcommons.kennesaw.edu/amj/vol2/iss1/7>
- Pietendiscussie losgebarsten, tóch Zwarte Pieten bij intocht*. Elsevier. (2018-10-04).
Opgehaald van Elsevier Weekblad: <https://www.elsevierweekblad.nl/4omvier/achtergrond/2018/10/pietendiscussie-barst-los-geen-zwarte-piet-bij-intocht-648243/>
- Reign, A. (2018, Maart, 02). #OscarsSoWhite Is Still Relevant This Year. *Vanity Fair*.
Opgehaald van <https://www.vanityfair.com/hollywood/2018/03/oscarssowhite-is-still-relevant-this-year>
- Richardson, E., & Pough, G. (2016). Hip-hop literacies and the globalization of Black popular culture. *Social Identities*, 22 (2), 129-132, DOI: [10.1080/13504630.2015.1121567](https://doi.org/10.1080/13504630.2015.1121567)
- Rogin, M. (1985). "The Sword Became a Flashing Vision": DW Griffith's The Birth of a Nation. *Representations*, (9), 150-195. DOI: 10.2307/3043769
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and

new directions. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 54-67. DOI:

[10.1006/ceps.1999.1020](https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020)

Ryzik, M. (2018). The Afrofuturistic Designs of 'Black Panther,'. *The New York Times*, 23.

Opgehaald van <http://www.bravesbullpen.com/uploads/editor/7s/0mlowcelq6ds.pdf>

Saeed, A. (2007). Media, racism and Islamophobia: The representation of Islam and Muslims in the media. *Sociology Compass*, 1(2), 443-462.

DOI: 10.1111/j.1751-9020.2007.00039

Sanchez, D., & Buhanan, K. (2018). The Stolen People: Race, Slavery, and the African-

American Identity in Black Panther. Opgehaald van http://core.humanities.uci.edu/wp-content/uploads/2018/11/SANCHEZ_UROP2018.pdf

Sanders, E. A. (2018). Wakanda: A visual study in structural and surface textile design via the Black Panther Movie. Opgehaald van https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3420&context=itaa_proceedings&seiredir=1&referer=https%2F%2F53A%252F%252Fscholar.google.nl%252Fscholar%253Fhl%253Dnl%2526as_sdt%253D0%25252C5%2526q%253DSanders%25252C%252BE.%252BA.%252B%2525282018%252529.%252BWakanda%25253A%252BA%252Bvisual%252Bstudy%252Bin%252Bstructural%252Band%252Bsurface%252Btextile%252Bdesign%252Bvia%252Bthe%252BBlack%252BPanther%252BMovie.%2526btnG%253D#search=%22Sanders%2C%20E.%20A.%20%282018%29.%20Wakanda%3A%20visual%20study%20structural%20surface%20textile%20design%20via%20Black%20Panther%20Movie.%22

Schulte, W. & Frederick, N. (2019) Black Panther and black agency: constructing cultural nationalism in comic books featuring Black Panther, 1973–1979, *Journal of Graphic Novels and Comics*. DOI: [10.1080/21504857.2019.1569081](https://doi.org/10.1080/21504857.2019.1569081)

Segijn, C., Bartholomé, G., Pennekamp, S., & Timmers, M. (2014). De afbeelding van statusverschillen in sekse en etniciteit in Nederlandse non-fictieprogramma's. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 42(3), 305-320. Opgehaald van https://www.researchgate.net/profile/Claire_Segijn/publication/273769947_De_afbeelding_van_statusverschillen_in_sekse_en_etniciteit_in_Nederlandse_non-fictieprogramma's/links/566ae0e608aea0892c4bab65/De-afbeelding-van-statusverschillen-in-sekse-en-etniciteit-in-Nederlandse-non-fictieprogrammas.pdf

Singer, M. (2002). "Black Skins" and White Masks: Comic books and the secret of race. *African American Review*, 36(1), 107-119. DOI: 10.2307/2903369

- Sinterklaasjournaal*. (N.D). NPO ZAPP [Website]. Opgehaald van <https://sinterklaasjournaal.ntr.nl>
- Shohat, E., & Stam, R. (2014). *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the media*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315771441>
- Spiering, H. (2018, November, 22). *Neemt racisme toe in Nederland?* NRC. Opgehaald van <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/11/22/neemt-racisme-toe-in-nederland-a2756203>
- Stam, R., & Spence, L. (1983). Colonialism, racism and representation. *Screen*, 24(2), 2-20. Opgehaald van https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/37477830/racism_and_colonialism.pdf?responsecontentdisposition=inline%3B%20filename%3DColonialism_Racism_and_Representation.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMACSHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20190624%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20190624T170445Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=5a3e656e80004d9d409d2916635a3eb6745beca771201dfc5c7741e070598d1d
- Stapleton, K. R. (1998). From the margins to mainstream: the political power of hip-hop. *Media, culture & society*, 20(2), 219-234. <https://doi.org/10.1177/016344398020002004>
- Steinke, J. (2005). Cultural representations of gender and science: Portrayals of female scientists and engineers in popular films. *Science Communication*, 27(1), 27-63. <https://doi.org/10.1177/1075547005278610>
- van Sterkenburg, J. & Spaaij, R. (2015) Mediated football: representations and audience receptions of race/ethnicity, gender and nation, *Soccer & Society*, 16(5-6), 593-603, DOI: [10.1080/14660970.2014.963317](https://doi.org/10.1080/14660970.2014.963317)
- Strauss, W. (2005). Talking about Their Generations: Making Sense of a School Environment Made Up of Gen-Xers and Millennials. *School Administrator*, 62(8), 10. Opgehaald van https://www.lifecourse.com/assets/files/article_pdfs/AASA-%20Strauss.pdf
- Sung, W. (2008). Mainstream African American Cinema: The Struggle for Black Images in Hollywood. *African Americans in Popular Culture*, 245-272.
- Takken, W. (2018, Oktober, 04). Nee, Zwarte Piet verdwijnt niet uit het Sinterklaasjournaal. NRC. Opgehaald van <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/10/04/nee-zwarte-piet-verdwijnt-niet-uit-het-sinterklaasjournaal-a2196889>
- Taylor, A. (2012). A study of the information search behaviour of the millennial

- generation. *Information research: an international electronic journal*, 17(1), n1.
Opgehaald van <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ971949.pdf>
- Thomas, E. E. & Stornaiuolo, A. (2019). Race, Storying, and Restorying: What Can We Learn from Black Fans?. *Transformative Works and Cultures*, 29.
<https://dx.doi.org/10.3983/twc.2019.1562>
- Tukachinsky, R. (2015). Where we have been and where we can go from here: Looking to the future in research on media, race, and ethnicity. *Journal of Social Issues*, 71(1), 186-199. DOI: 10.1111/josi.12104
- Vanity Fair. (2018, Februari, 17). *Black Panther's Director Ryan Coogler Breaks Down a Fight Scene | Notes on a Scene | Vanity Fair*. [Youtube video]. Opgehaald van <https://www.youtube.com/watch?v=SNHc2PxY8IY>
- Walker, T. D. (2019). Narrative extraction, #BlackPantherSoLit, and signifyin': "Black Panther" fandom and transformative social practices. *Transformative Works and Cultures*, 29. Opgehaald van <https://journal.transformativeworks.org/index.php/twc/article/download/1643/2127?inline=1>
- Wheaton, B. (2017). Staying 'stoked': Surfing, ageing and post-youth identities. *International Review for the Sociology of Sport*. DOI: 1012690217722522.
- White, R. T. (2018). I Dream a World: Black Panther and the Re-Making of Blackness. *New Political Science*, 40(2), 421-427. DOI: 10.1080/07393148.2018.1449286
- Williams, A. (2015). Move over, millennials, here comes Generation Z. *The New York Times*, 18. Opgehaald van <https://blogs.vsb.bc.ca/sjames/files/2012/10/Move-Over-Millennials-Here-Comes-Generation-Z-The-New-York-Times.pdf>
- Williams, D. (2018). Three Theses about Black Panther. *Journal of Pan African Studies*, 11(9), 27-31. Opgehaald van <http://www.jpanafrican.org/docs/vol11no9/11.9-special-5-Williams.pdf>
- Workneh, L. (2016, Februari, 27). *Meet April Reign, The Activist Who Created #OscarsSoWhite*. Huffington Post. Opgehaald van https://www.huffingtonpost.com/entry/april-re3ign-oscarssowhite_us_56d21088e4b03260bf771018
- Brian Yates. (2015). Twenty-First-Century Race Man: Reginald Hudlin's Black Panther. *Fire!!!*, 4(1), 85-133. DOI:10.5323/fire.4.1.0085
- Zwarte Piet. (2016, Oktober, 13). *Zwarte Piet*. Mensenrechten. Opgehaald van <https://mensenrechten.nl/nl/toegelicht/zwarte-piet>

7. BIJLAGEN

BIJLAGE A. VOORBEELD CONSENT FORM

Voor vragen, contact:

Jaleesa Soares – 06 402 62 358

JaleesaBeverley@hotmail.com

Beschrijving

Je bent uitgenodigd om deel te nemen aan een onderzoek over de representatie van diversiteit in films, maar in het bijzonder in de film Black Panther. De film Black Panther wordt geprezen door vele om haar representatie van mensen met kleur. Het doel van dit onderzoek is om te begrijpen hoe Nederlandse millennials betekenis geven aan diversiteit door de rassenrepresentatie in films. Bij het accepteren van jouw bijdrage aan dit onderzoek, bevestig je jouw bijdrage aan een focusgroep. Tijdens dit interview, zal ik je vragen stellen over rassenrepresentatie in films. Mochten er onduidelijkheden zijn tijdens het interview, voel je ten tijde vrij om verduidelijking te vragen. Ook, ben je ten tijde vrij om vragen niet te beantwoorden of te stoppen met het interview. Tenzij je een bezwaar hebt, zal het interview via een recorder opgenomen worden.

Risico's en voordelen

De resultaten van het interview en mijn observaties van de focus groep zullen enkel voor academische doeleinden gebruikt worden, zoals nader onderzoek, academische bijeenkomsten en publicaties. Het materiaal dat verkregen wordt uit het interview zal uitsluitend gedeeld worden binnen de Erasmus Universiteit Rotterdam.

In principe zijn er geen risico's verbonden aan een bijdrage aan dit onderzoek. Niettemin, ben je te allen tijde vrij om te besluiten of ik gebruik mag maken van jouw identiteitsgegevens, zoals je naam of leeftijd. Mocht je deze gegevens anoniem willen houden, wordt er een pseudoniem gecreëerd om de anonimiteit te bewaren.

Tijdsinvestering en betaling

Jouw deelname aan dit onderzoek zal ongeveer 90 minuten van je tijd kosten. Zoals eerder benoemd ben je ten tijde vrij om je deelname te beëindigen. Jouw bijdrage aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. Er zijn geen compensaties aan dit onderzoek verbonden.

Vragen

Als er vragen zijn over je rechten als een participant of als je ontevreden bent over het onderzoek, is het mogelijk om contact op te nemen met Dr. Simone Driessen, Erasmus School of History, Culture and Communication Erasmus University Rotterdam.

Ondertekenen van dit formulier

Bij het ondertekenen van dit formulier, zal jouw handtekening het enige vorm van documentatie zijn van jouw identiteit. Dus, je bent niet verplicht om dit formulier te ondertekenen om zo je anonimiteit te bewaren. Een mondelinge goedkeuring is in dat geval voldoende.

Ik geef mijn goedkeuring om opgenomen te worden tijdens het interview:

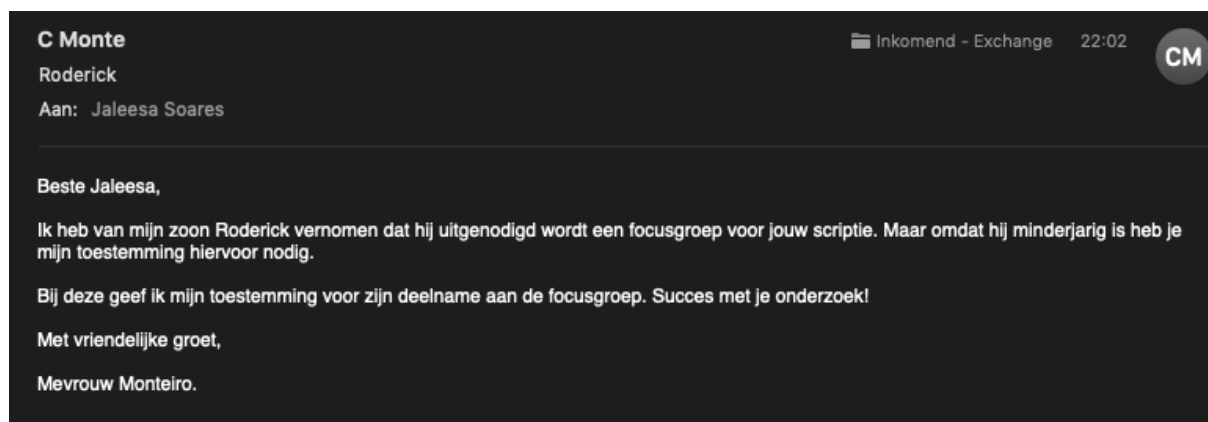

Naam

Handtekening

Datum

BIJLAGE B. GOEDKEURING MINDERJARIGE PARTICIPANT

BIJLAGE C. OVERZICHT FOCUSGROEPEN

Tabel 1: Focusgroep 1

Participanten	Leeftijd	Opleiding	Etniciteit
Dayzer	34	HBO	Kaapverdiaans
Semmy	29	HBO	Kaapverdiaans
Dennis	31	HBO	Kaapverdiaans
Mo	29	HBO	Senegalees/Guinees
Cynthia	29	WO	Kaapverdiaans

Tabel 2: Focusgroep 2

Participanten	Leeftijd	Opleiding	Etniciteit
Jordh	23	HBO	Nederlands
Riddick	23	HBO	Nederlands/Surinaams
Eren	22	HBO	Turks
Erdem	24	HBO	Turks

Tabel 3: Focusgroep 3

Participanten	Leeftijd	Opleiding	Etniciteit
Robby	22	HBO	Kaapverdiaans/Antilliaans
Cynthia	22	HBO	Kaapverdiaans
Divana	21	HBO	Kaapverdiaans
Elodie	19	MBO	Kaapverdiaans
Roderick	16	HAVO	Kaapverdiaans/ Antilliaans

Tabel 1: Focusgroep 4

Participanten	Leeftijd	Opleiding	Etniciteit
Rafael	24	HBO	Kaapverdiaans
Amanda	23	HBO	Nederlands
Lisa	23	HBO	Nederlands/Kaapverdiaans
Jaleesa	23	HBO	Surinaams
Dion	19	MBO	Nederlands

Tabel 2: Focusgroep 5

Participanten	Leeftijd	Opleiding	Etniciteit
Daisy	31	HBO	Kaapverdiaans
Sergio	32	HBO	Surinaams
Nina	30	HBO	Antilliaans
Ilham	27	HBO	Marokkaans
Antoinette	22	HBO	Dominicaans

BIJLAGE D. TOPIC LIST FOCUSGROEPEN 1 T/M 3

Voorstelronde

Film/kijkgedrag

1. Welke film heb je als laatst gezien?
2. Waarom deze film? Waar/wie?
3. De films die je kijkt, tot welke genre behoren ze?
4. Kijk je alleen films binnen deze genre?
5. Als je films kijkt – kijk je dit dan via Netflix of in de bioscoop? Of misschien downloaden?

Representatie in media/films

1. Hoe zou je diversiteit om schrijven?
2. En hoe zit met genderdiversiteit?
3. Wat was de diversiteit verdeling in de laatste film die je keek?
4. Is de aanwezigheid van diversiteit in een film van belang voor jou?
5. Is diversiteit van belang in andere media? Zoals TV of radio?

EVA JINEK - https://www.npostart.nl/jinek/06-03-2019/KN_1705166 50.08

6. Speelt jouw afkomst hierbij een rol?

Black Panther

TRAILER - <https://www.youtube.com/watch?v=hyxXzccZKjo>

1. Waarom koos je voor de film Black Panther?
2. Wat vond je van de film?
3. Hadden jullie een favoriete personage?
4. Met wie heb je het gekeken?
5. Welke scene heeft het meeste indruk op je gemaakt?

Representatie in Black Panther

MUSUEM SCENE - https://www.youtube.com/watch?v=yYwr6Q1HI_4

1. "In Black Panther is er geen sprake van diversiteit"
RYAN COOGLER - <https://www.youtube.com/watch?v=SNHc2PxY8IY>
2. "Black Panther geeft een realistische weerspiegeling van Afrika"

Rassenrepresentatie in films

Mijn onderzoek gaat over rassenrepresentatie in films. Met de term wordt er simpelweg de vertoning van rassen in de media bedoelt & in hoeverre deze vertoning realistisch of onrealistisch is.

1. Hoe kijk je naar rassenrepresentatie in de film Black Panther?
2. Hoe kijk je naar rassenrepresentatie in andere films?
3. Denk je dat het genre hierin een rol speelt? Black Panther is een Marvel film & dat behoort tot de science fiction genre
4. Denk je dat jouw afkomst een rol speelt in de wijze waarop je kijkt naar rassenrepresentatie?
5. Na het zien van de film Black Panther, denk je dat het nodig is om meer vergelijkbare films te produceren?

BIJLAGE E. TOPIC LIST FOCUSGROEPEN 4 T/M 5

Voorstelronde

Film/kijkgedrag

6. Welke film heb je als laatst gezien?
7. Waarom deze film? Waar/wie?
8. De films die je kijkt, tot welke genre behoren ze?
9. Kijk je alleen films binnen deze genre?
10. Als je films kijkt – kijk je dit dan via Netflix of in de bioscoop? Of misschien downloaden?

Representatie in media/films

7. Hoe zou je diversiteit om schrijven?
8. En hoe zit met genderdiversiteit?
9. Wat was de diversiteit verdeling in de laatste film die je keek?
10. Is de aanwezigheid van diversiteit in een film van belang voor jou?
11. Is diversiteit van belang in andere media? Zoals TV of radio?

EVA JINEK - https://www.npostart.nl/jinek/06-03-2019/KN_1705166 50.08

12. Speelt jouw afkomst hierbij een rol?

Black Panther

TRAILER - <https://www.youtube.com/watch?v=hyxXzccZKjo>

6. Waarom koos je voor de film Black Panther?
7. Wat vond je van de film?
8. Hadden jullie een favoriete personage?
9. Met wie heb je het gekeken?
10. Welke scene heeft het meeste indruk op je gemaakt?

Representatie in Black Panther

1. 'Black Panther is racistisch'
2. 'In Black Panther is er geen sprake van diversiteit'

3. 'Black Panther is maar een film & niet een culturele mijlpaal voor donkere mensen'
4. 'Er is in de film Black Panther geen sprake van Blackness'

Rassenrepresentatie in films

Mijn onderzoek gaat over rassenrepresentatie in films. Met de term wordt er simpelweg de vertoning van rassen in de media bedoelt & in hoeverre deze vertoning realistisch of onrealistisch is.

6. Hoe kijk je naar rassenrepresentatie in de film Black Panther?
7. Hoe kijk je naar rassenrepresentatie in andere films?
8. Denk je dat het genre hierin een rol speelt? Black Panther is een Marvel film & dat behoort tot de science fiction genre
9. Denk je dat jouw afkomst een rol speelt in de wijze waarop je kijkt naar rassenrepresentatie?
10. Na het zien van de film Black Panther, denk je dat het nodig is om meer vergelijkbare films te produceren?

BIJLAGE F. CODING FOCUSGROEPEN

	OPEN CODES	AXIALE CODES	SELECTIEVE CODES
Dayzer: <i>"Voor mij was het denk ik de spanning. En toch wel het feit van – een film die een vervolg heeft. De film komt eigenlijk uit de jaren '80 en hij is weer verfilmd tot iets nieuws. Zelf ben ik van de jaren '80 dus je weet al hoe in grote lijnen hoe de film loopt. En nu is er zeg maar iets nieuws te zien dan ben ik toch wel benieuwd wat ze ervan maken"</i>	Vervolg van film uit de jaren '80	Motivatie om films te kijken	Film/kijkgedrag
Cynthia: <i>"Omdat je via films toch wel meer leert over andere – uhm andere gewoontes in andere landen. Dus van de Indiaanse gebruiken bijvoorbeeld. Dat is toch wel leuk om te zien en ook hoe ze apart leven. Of tenminste – gewoon hoe ze leven. En hoe dat voorkomt in films. Het is gewoon leuk om culturele film te zien"</i>	Leren over andere gewoontes/culturen	Motivatie om films te kijken	Film/kijkgedrag
Mo: <i>"Uh, gewoon recensies. Ik heb goeie verhalen gehoord dus ik ben zelf er sowieso niet echt een iemand die veel films of series kijkt maar ik hoorde dat dit een goeie was dus ja – vandaar "</i>	Recensies van films	Motivatie om films te kijken	Film/kijkgedrag
Mo: <i>"Ik heb dat ook hoor. Ik hou ook niet echt van science fiction films omdat. Ik kijk daar doorheen weet je. Ik hou niet van – voor mij moet het wel iets zijn je weet toch waar ik van kan leren weet je wel. Wat echt is zeg maar. Dus ja voor mij – ik hou meer van waargebeurde verhalen en zoals daar kijk ik meer naar"</i>	Ik hou meer van waargebeurde verhalen	Voorkeur voor films/televisie	Film/kijkgedrag

Mo: <i>"Ik heb dat ook hoor. Ik hou ook niet echt van science fiction films omdat. Ik kijk daar doorheen weet je. Ik hou niet van – voor mij moet het wel iets zijn je weet toch waar ik van kan leren weet je wel. Wat echt is zeg maar. Dus ja voor mij – ik hou meer van waargebeurde verhalen en zoals daar kijk ik meer naar"</i>	Ik hou ook niet echt van science fiction	Voorkeur voor films/televisie	Film/kijkgedrag
Mo: <i>"Jawel jawel, Black Panther heb ik wel gezien. Maar dat was ook vanwege van wat hij zei – je hoort van iedereen het is een goeie film. Dus ja, dan ga je ook maar kijken"</i>	Je hoort van iedereen het is een goeie film	Motivatie om Black Panther te kijken	Film/kijkgedrag
Dayzer: <i>"Ja en plus het feit dat er veel Black people in zaten. Dus dan ben je toch benieuwd naar want er is gedaan om die film neer te zetten. Wat voor soort acteurs erin spelen zeg maar. Dat was voor mij de trigger om te denken ik ga ook kijken"</i>	Black people in film	Motivatie om Black Panther te kijken	Film/kijkgedrag
Dayzer: <i>"Uhm ergens denk ik wel ja. Want ik denk dat als je White Panther had gehad was ik misschien niet gegaan, denk ik – was ik misschien niet gaan kijken"</i>	White Panther	Motivatie om Black Panther te kijken	Film/kijkgedrag
Cynthia: <i>"Als ik eerlijk mag zijn, voor mij ik ging juist naar Black Panther weer vanwege culturele dingen weet je – want het was zo van hoe gaan ze dat Afrikaans zijn verwerken in de film? Dus niet alleen omdat het mensen zijn die donker zijn maar hoe gaan ze cultuur representeren in zo'n film? Dus daar was ik wel benieuwd naar. Dus niet om de actie. Ik ben niet echt van de actie"</i>	Culturele dingen/ Afrikaans zijn	Motivatie om Black Panther te kijken	Film/kijkgedrag
Cynthia: <i>"Als ik eerlijk mag zijn, voor mij ik ging juist naar Black Panther weer vanwege culturele dingen weet je – want het was zo van hoe gaan ze dat Afrikaans zijn verwerken in de film? Dus niet alleen omdat het mensen zijn die donker zijn maar hoe gaan ze cultuur representeren in zo'n film? Dus daar was ik wel benieuwd naar. Dus niet om de actie. Ik ben niet echt van de actie"</i>	Ik ben niet echt van de actie	Voorkeur voor films/televisie	Film/kijkgedrag